

4.
2

Questio de probatione p scripturas
a iudeis receptas q misteriu xpi p
didu a lege et pphis sit impletu
de terminata p eximiu doctore sacre
pagme magistrū nicholaū de bra

Quæritur utrum per
scripturas a iu
deis receptas
possit probari
misteriu xpi in
lege et pphetis
pmissū eē iam cōpletū? Arguit
p̄mo q sic: q̄a iho. quinto dixit
saluator iudeis **Veritatem scrip**
turas? q̄a vs putatis i ipis vitā
eternā hēre: et ille s̄ q̄ testimoniu p
hibent de me **Scrip̄ture vero in q̄**
bus iudei putant vitā eternā habe
re sunt ab eis recepte: et sic verbū
saluatoris didū videretur eē falsū
nisi per eas posset probari xpi miste
riū eē cōpletū: hoc autē dicere ē in
cōueniēs: ergo cō. In contrariū
arguitur. q̄a multi iudei subciles
et ingeniosi et in scripturis valde
studiosi sunt mortui in iudaysmo
q̄d nō esset verisimile si p scriptu
ras ab eis receptas posset probari
impletū eē misteriu: nā manifeste se
vidissent errasse: et sic retro cōfess
set ab errore. **Responso** **Hic duo s̄**
vidēda **Primū** est que sint scrip
ture recepte a iudeis: sc̄d; **Utrum p̄**
didū possint per istas scripturas p
bari p̄ probatione efficaci **Circa p̄**
mū sciendū q̄ libri canonici vsis

testamenti sunt ab eis recepti tan
q̄ deo inspirate scripta **Sunt autē**
in vniuerso xxij. sc̄dm antiquā cō
putationē xxij. sc̄dm modernā e
q̄a lamentatioēs iheremie et liber
ruth ponuntur modo p duobus li
bzis a libzis iheremie et iudicū sepa
tis. **De istis libzis quiq; libzi di**
cūt legales sc̄z quiq; libzi moysi:
et sunt in p̄mo ordine apud iudeos
Alij dicuntur pphales sc̄z iosue. iu
dicū. samuel id est p̄m^o et secūd^o
regū. malachi id est terci^o et q̄rtus
regū. ysai. iheremie. ezechielis. li
ber duodecī ppharū: et isti sunt i
secundo ordine reliqui v̄o dicunt
agryographi id est scripture sancte
vel sanctorū: et isti sunt libzi psal
morū. p̄bole salmois iob eclesi
astes cantica ruth lamētationes
iheremie heser danielis esdre pati
p̄menō. Isti sūt in tercio ordine
Cōsiderandū etiā q̄ isti libzi sunt
apud eos multiplicatē scripti: vno
mō pure hebraice sicut p̄ traditi
sūt sc̄licet p̄mone pure hebraice
et litteris hebraicis **Alio mō hebra**
ice sed nō puē: videlicet caldayce
sermone sed litteris hebraicis qui
a caldayum et hebraycū sūt ydia
mata p̄p̄qua eūdē numerū litterā
habentia: q̄ l̄re q̄uis discrepent in
figura tamē veniūt i sono et v̄tu
te ut dicit iherom^o in plogo gale
ato. et ideo vnū ydioma potest faci
liter scribi per litteras alterius
Hoc igit modo plures scripserunt

vetus testamentum et maxime io-
natham filius oziel. cuius scrip-
tura est ita autentica apud hebze-
os qd nullus fuit ausus sibi con-
tradictore: propter quod in libris
notabilibus iudeorum ponitur pu-
rum hebraycu in vna colupna et
caldaycu scriptu ab illo ionatha
litteris hebraycis in altera. Et vtu-
tur iudei caldayco quasi p expo-
sitione: quia aliqua que est mul-
tu obscura in hebrayco puro clari-
us ponuntur et quasi exponuntur in
alio caldayco vt infra magis pate-
bit: et ideo illa translatio necessari-
a est ad disputandu cu iudeis i pas-
sibus multis. Similiter translati-
o septuaginta interpretu apud eos
habetur salte apud aliquos studio-
sos illi eni septuaginta fuerunt elec-
ti de toto populo israhel tanq ex-
cellentissimi et litteratissimi et peri-
ti in lingua hebrayca et greca se-
cundum quod dicit iosephus duo-
decimo libro antiquitatu. Ipi aut
non semp transtulerunt de hebze-
o in grecu verbu ex verbo: sed fre-
quenter sensu ex sensu mutantur ali-
q vel occultantes ex industria que
posset ee ca erroris tholomeo egi-
t. Hanc ac translatione volut habere
studiosi hebreoru tanq factu sapien-
tissimorum: et dato qd nulq apud
eos haberetur tamen no possent ipsa
negare: cum fuerit facta a valenti-
oribus et sapientioribus de toto
illo populo: et etiam in tanto nu-

mero: et ideo de illa possumus nos
inuare ad pbandu aliquid ipse
iudeis. Itē preter scripturas cano-
nicas sunt alie scripture a iudeis ce-
cepte tanq scripture autentice: sa-
licet thalmud quia secundu ipsos
scriptura ista non differt a scrip-
turis canonicis nisi sicut lex data
verbo a lege data scripto: quia ista
fuit moyse reuelata a deo sicut et
illa que est scripta i libris moyse:
sed tunc moyse non scripsit ea q
continentur in thalmud. et hoc
potuit esse duplici de causa. vtpote
quia no erat necessarium vt popu-
lus sciret taha sicut erat necessari-
um de preceptis in lege: vel quia ta-
lia magis erant in secreto haben-
da: magis tamen moyse tradidit
ea iosue et alijs senioribus verbo
sicut habuerat a domino: et illi a-
lijs posterioribus eode modo: et sic
consequenter quousq; scripta sunt
per actores posteriores ne caderent
in obliuionem. Similiter dicta
doctorum hebraycorum qui glosa-
uerunt vetus testamentum sunt
autentica apud eos multo magis
q apud nos vba iheronimi augus-
tini et alioru doctoꝝ catholicorum
et hoc potissime ppter illud qd se-
bitur deuteronomij xvij. Non de-
clinabis a verbis eorum ad dexte-
ram siue ad sinistra. Vbi loq; sep-
tina de doctoribus siue sacerdotibus
ad quos precepit scriptura i dubi-
is terre et eoz sniaz idicasse tene

pluralitas personarum hinc supposito
rū: scdm est q̄ in psona filij natura
humana et diuina sunt vnite. ita
q̄ ipse est verus homo et verus de
us: tertiū q̄ est factū de p̄terito
et non expectandū de futuro sicut
expectant iudei i hoc valde decepti
¶ Ad declarationē p̄mi p̄mo ad
duco argumētū magistri sententiay
secūda distinctione primi libri: v
bi p̄bat pluralitatē psonarū in di
uinis p̄ illud quod scribitur p̄mo
genesis. In p̄ncipio creauit de⁹ ce
lū et terrā et cetera. vbi veritas he
brayca habet sic. In p̄ncipio he
loym creauit celū et terram. Holo
ym aut̄ est nomen plurale huius
nois hel vel heloy q̄ significat de
ū in singulari: et hoc satis patz sci
entibus p̄petatis ydyomat̄is he
brei. **¶** Per hoc aut̄ q̄ nomē plura
le diuinū coniungitur cū verbo sin
gularis numeri cū dicitur creauit
heloym ac si diceret̄ creauit dij.
ostēdit scriptura q̄ in deo est ali
qua pluralitas in vnitate essent̄e:
quia talis modus frequētissim̄
in veteri testamēto inuenitur de deo
et de nullo alio. **¶** Ex quo satis pa
tet q̄ in vnitate diuine essent̄ie ē
aliqua pluralitas que in nulla ali
a natura inuenitur: et hec est plu
ralitas psonarū in vna simplici es
sentia q̄ i p̄dicto mō loquēdi desig
nat̄ p̄ v̄bū singularis numeri cō
iunctū numero plāh. **¶** Ad hoc r̄n
dēt iudei dicētes q̄ hoc nomē helo

ym p̄ deo ponit̄ ipsose dicto. et in
differtēter accipitur p̄ singulari et
plurali: sed qm̄ de v̄ro deo dicitur
semp̄ accipit̄ p̄ singulari. et sic ē
in p̄posito quādo dicitur. In p̄nci
pio creauit heloym id ē de⁹. **¶** Ad
cōtra hanc solutionē arguo ex t̄x
tu sacre scripture. q̄ hoc nomē he
loym et alia noia diuina dicitur
frequētē de deo v̄ro i plurali: q̄s
patet manifestē q̄a coniungit̄ nū ad
iectiuo pluralis numeri. Josue vlti
mo dicitur. Nō poteris seruire do
mino q̄a dñs sanct⁹ ip̄e. vbi hebra
yca veritas sic habet. Non poteris
seruire dño: q̄a heloym sanct⁹ ip̄e.
¶ Itē iherime viximoico. Percu
tistis verba dei viuētis domini ex
ercitū dei v̄stri. veritas hebrayca
sic habet. Percuertistis verba helo
ym viuētū dñi exercitū dei v̄stri.
¶ Et notādū q̄ hic ponitur nomē da
mini tetragramaton cū dicit̄ in au
toritate p̄missa dñi exercitū vbi
habem⁹ dñi. in hebreo ponitur no
mē dñi tetragramaton q̄s signifi
cat diuinam naturam secundū su
as p̄prietates int̄ssecas absq̄ res
pectu ad extra. vt patebit magis
infra. **¶** Et sic patet q̄ in intrinsecas
deitate ē aliq̄ plāhtas p̄ plāhtatē
immediate p̄cedentē cum dicitur
in autoritate. **¶** Percuertistis verba
heloym haym id est deorū viuē
tium: et coniungitur ista pluralitas
nomini dei tetragramaton cū im
mediate subdit̄ dñi exercitū et

Et sic patet p hoc q in vnitae di
uine essentie e aliqua pluralitas.
cu suma simplicitate qd no est in
alijs. qa semp vbi scriptura ponit
aliqd denotans plaritate psonaz
ibide ostedit essentie vnitae. vt pa
tet p autoritates predictas et pa
tebit p sequentes. **Ite** ysaie liij.
scribitur sic **Dominabitur tui q fe
cit te: dñs exercituum nomen eius**
Hebrayca veritas sic habet **Dña**
**tores tui factores tui: dñs exercitu
u nomen eius** In hac aut autorita
te vbi ponitur dñs exercituum nome
eius. ponitur nome domini tetra
gramaton: et ideo ex hac autorita
te potest argui sicut ex precedente
Similiter hoc nome heloym fre
queter coniugitur cu verbo plaris
numeri. vbi gracia scdo egu vij.
dicitur **Que est gens vt populus
israel i terra: ppter qua iuit dñs vt
redimeret sibi in populu et cetera**
Hebrayca veritas sic habet **Quis
vt populus tu? gens vna i terra:
ppter qua iuerunt heloym ad edifi
candu sibi: Item** ecclesiastes scdo
**Quis est homo iqua vt possit seq
regem factoru suu? Hebrayca** veri
tas sic habet **Quid est homo vt i
tret post regē q ia fecerunt eu? Pa
tet igitur ex predictis q predicta
ratio est falsa: qa nomen heloym
dictu de deo vero frequeter accipi
tur in scriptura sacra in plurali: qd
patet ex predictis autoritatib? q
no possunt intelligi ad littera nisi**

de deo vero **Propter** qd soluit a
hbi aliter in glosa: sup illud ecclie
sastes qd inductu est **Que** ps est
homo q intret post regē q iam fe
cerunt eu **Glosa** hebrayca **Si** que
ratur q fecerunt eu scilicet hominē:
potest dici de sanctus et dñs consilij
sui **Et** similiter videtur in glosa su
p psalmu xlij. **Deus** deoru dñs
lonitus est etc **In** hebreo sunt tri
a noia diuina scilicet el. heloym.
et nome domini tetragramaton:
loco cui? hemus hoc nomen dñs.
Quent igitur glosa quare asaph
ait? est hic ps ter nominat deu in
pncipio hui? psalmi sicut vt oste
deret q domin? in tribus pprieta
tibus creauit celu **Si** bene cofide
rentur iste rationes due sunt verissi
me **Prima** eni que dicit q de? et
domin? consilij sui fecerunt hominē. et
pppter hoc dicitur ecclesiastes scdo
in plari. quis est homo qui intret
post regē q iam fecerunt eu. qa do
min? accipit hic pprie p patre et
domin? consilij accipitur pprie filij
qui est verbu mentis paterne et
spus sanctus amor ex ipis patres
Similiter scdo responsio q dicit q
asaph ter nominat deu. quia de?
in tribus pprietas creauit mundu
ecia verissima: quia tres sunt ppri
etates in diuinis scilicet paternitas
filiatio et spiracio. q sunt pprietas
constituentes psonas: et mund? crea
tus est in tribus pprietas istis
quoniam indiuisa sunt opera tri

nitatis. **P**atet etiā ex his q̄ non
est contra intentionē doctorū anti
quorū hebreorū q̄ aliqua plurali
tas ponatur in diuinis: dū tamen
seruetur unitas diuinitatis quā
unitatē catholica ualissime cōfitem
t̄. **H**āc autē r̄sioē; ultimā q̄ ut vi
sū est nō est cōtra ueritatē postero
res iudei deprauant: dicentes q̄ il
le tres pprietates in quibus deus
creauit mundū sunt diuina sapiē
tia bonitas ⁊ potētia in quibus fa
cit omnia: ideo in principio gen̄s
dicitur. **I**n principio creauit he
loym in plurali ad demonstrandū is
tas tres pprietates: que sunt attri
buta in deo in quibus opatur. **E**t eo
dē modo exponūt autōitates alias.
Sed ista responsio nō est rōnabi
lis: primo quia sicut deus opatur
p̄ potētiā sapientiam et amorē. ita
artifex creatus opatur p̄ artē suā
sic p̄ regulā directiuā. et p̄ potētiā
transmittēdi materiā. et p̄ amorē
lucris sicut p̄pter finē: si igitur p̄p̄t
predicta sc̄z p̄pter potētiā sapien
tiā et bonitatē diuinā nomen diui
nū ponitur in plurali q̄n̄ dicit opā
re: eadē rōne uel maiori debet scrip
tura sic loqui de artifice creato: e
ius opationē expmendo. qd̄ nō in
ueniē. et in sacra scriptura tal̄ mo
dus loquēdi de deo semp̄ habetur.
Et s̄ h̄m̄as rō. q̄a sapientia amor
⁊ potētia plus differūt in artifice
creato sc̄z re absoluta. qd̄ nō potest
esse in deo. ergo mod⁹ loquēdi in

plurali magis optit in expressioē
opationis creati artificis q̄ ipsi de
i. **I**te arguit sic. **I**ntentio moysi fu
it inducere populū ad cultū unius
dei ut eū ab ydolatria euocaret ad
quā populus erat p̄n⁹ ut patz ex
toto uersu uetris testamenti: nū
igitur p̄ modū loquēdi predictū i
plurali posset haberi aliqua occasi
o cogitādi aliquā absolutā plurali
tatē in diuinis. nō est ualissime q̄
moyses qui cognoscebat p̄nitatē
populi ad ydolatriā vsus fuisse et ta
li modo loquēdi et in scriptis re
liquisset nisi p̄ hoc subtiliter sapi
entibus indicatē uoluisset q̄ cū uni
tate simplicitas essentia stat pluāli
tas p̄sonarū. **A**lter su⁹ mod⁹ scri
bendi eēt contrari⁹ sue intētionē.

Secūdo etiā q̄ i hebreo miscia
abscondita et solū sapientibus no
ta ex modo scribendi in cōsuetō fre
quēter designatur. **I**sta sūt que dixi
i de hac rōe cū hanc questionē de
terminaui: sed postea uenit ad ma
nus meas qd̄a libellus hebraice
scriptus ubi ista rō soluit̄ aliter.
et q̄tū ad hoc dixit sic actor istū
libelli q̄ illi qui arguūt pluralitā
tē p̄sonaz i diuinis p̄ hoc nomen
heloym quod pluralitatem signifi
cat in hebreo inuitur super baas
lum arundineū contractū: quia ta
lis mod⁹ loquēdi inueniē de vno
solo abbi sicut p̄ p̄. regū p̄xvii.
ubi sc̄ptura loquēs de suscitatioē sa
muel dixit illa mulier phythomiss.

Vidi heloym ascendentes de terra
Et sequit ex verbis saulis. Qua
lis est forma eius et cetera. **I**te n̄
solū loq̄tur scriptum de hoc nomīe
heloym s̄ etiā de aliq̄bus alijs. ver
bi gracia. **E**zechiel pl̄vi dicitur sic
In die autē kal vitulū imaculatū
de armento et cetera. **I**n hebreo n̄
ponitur camī. q̄d significat imacul
latū: sed caminū q̄d est plurale hu
ius noīs camī: quod cōiūgitur cū
vitulo in singulari. et tamē p̄ hoc
non habetur aliqua pluralitas: et
ergo et cetera. **E**t sic p̄ ista loca scrip
ture arguit cōtra predicta. **I**te ali
quādo verbū pluralis numeri cōi
gitur cū noīb̄ et p̄noīb̄ singu
laris numeri. verbi gracia. **C**anē p̄
mo dicitur. **T**rahe me post te: curte
m⁹ et cetera. **E**t sic non valet argu
mētum quo ponebatur pluralitas
p̄sonatū ex hoc q̄ nomina dīna
cōiunguntur cū verbis plurali nume
ri vt videt. **S**ed p̄ istā r̄n̄sionē
in nullo infringuntur ea que dicta
sūt quia sc̄dm̄ oppositores hebray
cos samuel non surrexit solus sed
moyses cum eo. dicunt enim q̄
samuel nō surrexit tūc virtute ma
gica. sed virtute diuina seu p̄missi
one. **Q**uod dictū dicitur cū opinione
illa quā tangit augustin⁹ i episto
la ad simpliciānū. **D**icunt ei iude
i q̄ samuel timuit ad diuinum ius
dicū vocari: et rogauit moysen ve
nire secū vt esset sibi testis q̄ inte
grē seruasset legē ab eo scriptam.

Mulier ergo phitonissa que solū
samuelē vocauerat videns alium
ipm̄ associantē dixit in plurali vi
di ascendentes deos de tra id ē homi
nes diuinos. **E**t indicauit modum
sue visionis saulī. licet breuiter sc̄
batur p̄mo regū. **D**aul autē non q̄
fuit nisi de figura illa q̄ p̄mo appa
ruerat. et non de associante ipm̄. et
p̄pter hoc q̄ fuit in singulari. qua
lis ē forma eius q̄a cū solo samu
ele volebat loq̄. **E**t sic patz q̄ ex
d̄c̄s d̄c̄rū hebraycorū doctorū ex
ponētū passū istū nō infringitur
argumētū nostrū p̄dictū sed pot⁹
cōfirmatur. q̄a heloym de duobus
ibi dicitur. **D**i autē dicat sc̄d̄z abā
opioēz quā tangit etiā augustin⁹ q̄ n̄
fuit v̄e samuel q̄ apparuit: tūc dicē
dū q̄ duo apparuerūt sc̄z demō p̄
uat⁹ illi mulier magice et samuel
in q̄dā forma representās samue
lem. et p̄pter hoc dixit in plurali
vidi deos etc. **D**aul autē nō q̄ fuit
nisi de vno. sc̄z samule quem voca
ri fecerat. **A**d secūdū dicendū q̄
caminū q̄d significat imaculatos i
plurali nō cōiūgitur cū vitulo in sin
gulari vt arguitur et male sed cū
genitio pluralis numeri. nō enī ha
bēt varietatē casuū sicut et nos. s̄
tm̄ variat sc̄dm̄ numerū singularē
et pl̄alē et est sensus. **I**n die kal vi
tulū de armento imaculatoz id ē
de numero illorū imaculatoz qui
ad hoc seruabatur faceret sacrificiū
etc. **A**d cui⁹ euidētiam notādū q̄

ex statuto legis i principio cuiuslibet
mens det offerri vult vnus imacu
lat: q ideo ordinauerat sacerdotes vt
i vno loco ppe seplu fuerit tales
victuli duodecim ad min⁹ et de ill ad h
e fuerit semper accipiebatur ille q in
pnapio mensis seu kalendarij qd
ide est offerebatur: et de tali oblati
one loquitur hic ezechiel i p^o dicto lo
co: ideo ad hoc significandū ponit
caminū in plurali quia vnus de plu
ribus sic debebat offerri dno. Et sic
patet q ea que dicta sunt de nomine
heloyim p p^o dca nō infirunt: p
ter quod antiq⁹ doctores hebreorū
aliter nitentur soluere predictū
argumētū vt patuit ex p^o dca. **A**d
terciū dicēdū q libet cōtra dca doc
toib⁹ hebreorū expoit de deo et syna
goga sic a doctois⁹ catholicis de xpō
et ecclesia vt dicitur infra arguitur
secundum eos illa predicta auto
ritas trahere me p^o te sē vba synago
ge q dicit sponsa dei: et non dicit
vna psona singularis sed plural
collectio fidelū ideo ad hoc denotā
dū subditur autem in plurali et
ideo ponit hic ad denotandū plura
litate psonarū. et ppter hoc non
infirgitur argumētū de hoc nomi
ne heloyim et alijs nominib⁹ diui
nis. et de nomine domini tetragima
ton. q cōiūgūtur tū vbiis pluralis
numeri ad denotandū aliquā plura
litate p modū p^o dictū. h p hoc argu
mētū predictū cōfirmat. Aliqua
autē alia inducit octoz p^o dca libelli

ad suū ppositū q omitto ad p^o dca
tū qz p^o dca solutis patet tū qz
libz illū itēdo i pbaē p onia discat
tēdo qz ibi multa colligūt oia fide
epi. Itē nō arguit pluralitas psona
z i diuis solū ex h nomine heloyim. vt
ipē suppoit dicit q catholici imitū
tur baculo arūdineo cōfracto. sed
eātē pluralitate clarū expmūt p pbe
i multis locis vbi gra. In psalmo
plijij. q nō p^o te expoit ad lra; n de xpō
vt ego diffusū declaui sē eplam ad
hebreos p^o ca. et ibide sic dē de xpō
Debes tua de⁹ in seculū scli vga di
rectiois vga regni tui: dilexisti ius
ticiā et odisti iniquitatem: ppter ea vng
it te de⁹ de⁹ tu. In hac autoritate ex
pmit xpūs tāq⁹ de⁹ vnus: qā i na
tūte vnus ē pleitudie grū. Expmit
ē etiā hic de⁹ vngēs tāq⁹ psona dis
ticta ab ipō vnus: qā scriptū de ip
so vngēdo loq⁹ tāq⁹ de alia psona
Notandū etiā q ex pte dei vngētis
duplicat h nomē de⁹ tu dicit vnus
te de⁹ tu ad denotandū psonā pa
tris et spūs scli. Et sic p^o ex hac au
toritate plitas psonarū et diuitas
ipi⁹ xpi. p p^o qd ad ppositū ide p
bādū iducit eā aplūs i eplā ad he
breos p^o ca. Itē psal^o c. i. p dicit
tur sic Dixit dñs dno meo sede a
dextis meis. Et qz ista sē vba pris
ad filiū vt patet p translatioē; cal
dayam que sic habet. Dixit dñs
verbo suo. Patet etiā ex illo qd seq
tur in eodē psal^o c. nono ex vtero
aū luferū genui te. qd non possit

cōpetere aliam nisi filio dei p h qd
dicitur hic verbū dei. et ex vtero
id est dei substātia. ostenditur vni
tas essētie. q̄a diuinitas plurificari
non potest. **P**er hoc etiā q̄ dicit
genitus de substātia dei. ostēditur
distinctio p̄sone. q̄a nulla res ḡi
nit seip̄am. **S**imiliter p h q̄ dicit
tur sedere ad dexterā dei: vna enī p
sona n̄ p̄t sedē ad dexterā sulipi. **E**t
sic ex hac autoritate patz plūritas
p̄sonarū in diuinis: et maxime q̄a
hic p̄s nō potest exponi ad litterā
misi de xp̄o sicut p̄us declarauī in
epistola ad hebr̄e primo capitulo.
p̄pter qd saluator allegat eā in h
sensu mathēi xij^o et apostol^o hebr̄y
p̄mo capitulo. **¶** Itē nō solū plura
litas p̄sonarū exp̄mitur in scriptu
ris veteris testamenti h̄ etiam de
terminata pluralitas videlicet t̄ni
tas: verbi gracia ysaie xlvij^o. **N**ō
a principio i abscondito locutus sū:
ex tpe anteq̄ fierent ibi etiam. **E**t
nunc dñs deus meus misit me et
sp̄s eius. **I**sta sūt verba dei ime
diate loquētis quod patz ex textu
immediate p̄cedenti: similiter ex hoc
qd immediate subditur. **H**oc dicit
receptor tuus sanct^o israel. **I**n hac
igitur autoritate ysaie p̄missa loq̄
tur deus de datione legis que da
ta fuit i manifesto: q̄a dedit eam
audiente toto populo vocē domini
loquētis vt habetur expo. xij^o et
xx^o capitulo. et hoc est qd dicit **N**ō
a principio locutus sum in abscon

dito. **A** principio id ē quando lex
p̄mo fuit data: et imediate subdit
et nūc dñs misit me et sp̄s eius.
vbi deus dicit se missū a deo et sp̄s
eius. **N**unc autē ita est q̄ int̄ mit
tentē et missū semp̄ debet eē distic
tio p̄sonalis. ergo trinitas p̄sona
rū est in diuinis scilicet dei missi.
dei mittētis. et sp̄s eius. **D**eū au
tē missū dicim⁹ filiū incarnatū. deū
mittentē patrē. et spiritū eius sci
licet sp̄m sanctū: et sic patet trini
tas p̄sonarū. **¶** Ad euadēdū autē
istud dictū. rabbi salomon adinue
nit vnū mendaciū sup̄ loq̄ istum
dicens. q̄ om̄s p̄ph̄e fuerunt i mō
te synai cū moyse et ibi acceperūt
p̄ph̄ias suas sicut etiā moyses le
gem. h̄ postea p̄ph̄ias illas publi
cauerūt et denūciauerunt populo
tpe a deo determinato: et ideo dicit
q̄ verba p̄missa sunt verba ysa
ie ab illo loco ex tpe anq̄ fierent
ibi etiam id est tpe dationis legis
de q̄ fit sermo ibi. sū i mōte synai.
Et qd subdit et nūc misit me do
min⁹ q̄ refertur ad tempus q̄ ysa
ias miss⁹ ē ad annūciādū populo
illa q̄ prius acceperat in monte sy
nai a domino. **¶** **S**z istd dictū patz
falsū multiplicat. **P**rimo quia im
mediate p̄mittit v̄bū dei loquen
tis de datione legis cū dicit. **N**ō
a principio i abscondito locutus sū:
et immediate subditur ex tempore
anq̄ fierent et cetera. et sic ex modo
loquēdi patz q̄ est verbū eius de

et sic patet illud scilicet non esse verbum
ysaie sed ipsius dei sicut et primum. Quia
autem primum sit verbum dei loquentis
de datione legis patet per litteram pre
cedentem: quia premitur. Ego primum et
ego nouissimum manus mea fundavit
terram quod non potest dici de ysaia.
Iste glossa hebraica que reputatur
apud eos autentica se illud locum exo.
per Ego dominus deus tuus etc. dicit sic. Vi
dicas in secreto fuit sermo scilicet legis
et nonne iam dictum est ysaie per viij.
Non a principio in abscondito locutus
sum et cetera. Et sic patet per illam
glossam quod illud verbum ysaie dici
tur in persona dei loquentis de da
tione legis. Item super illud ex
odi decimonono. Venerunt in so
litudinem syuai et cetera. dicit glo
sa apud hebreos autentica. Data
est lex in publico: ut omnis qui
vult eam recipere recipiat. Et sequi
tur. Et excedens sanctus et benedic
tus dicit ysaie quadragesimo c
tauo. Non a principio in abscondito
locutus sum etc. Et idem habet se illud exo.
per Ego sum dominus deus tuus etc. Et sic patet
non solum ex textu precedenti et subsequen
ti sed etiam ex glossa hebraica apud
iudeos autentica quod auctoritas palle
gata ysaie. Non a principio etc. non est in
telligenda de ipso ysaia loquente in
propria persona. sed magis loquitur in perso
na spiritus qui primo dedit legem in monte sy
nai. et postea missus est in mundum a de
o patre et spiritu eius ad redemptionem gentis
huam secundum quod exprimitur manifeste

in auctoritate precedentis. et in fine illius au
toritatis positum. Nec dicit dominus excep
tor tuus sanctus israel. Item quod di
cit ysaiam fuisse in monte synai est
valde absurdum quia ysaias non
erat adhuc natus: primo fuit post se
res per vii. octoginta sex annos: qui
a ab egressu de egipto usque ad qua
rtum annum regni salomonis in quo
fundatum est templum fluxerunt
anni ccc. octoginta ut dicitur ter
cio regum sexto et tunc usque ad
primum annum ozie regis iuda
sub quo cepit ysaias propheta
fluxerunt anni ducenti sex. ut po
test haberi de facili computando te
pora regum intermediorum respi
ciendo tertium et quartum librum regum.
Si autem dicatur quod ysaias postquam ac
cepit prophetiam in monte synai mortu
us est et postea tempore ozie resuscitatus
illud videtur omnino fictitium: quia scriptura
nullo modo hoc innuit sed magis contra
rius: et maxime quia oportet hoc idem
esse de omnibus prophetis ut patet ex
predictis. Si autem dicatur quod anima
ysaie creata fuit ante corpus et sic
fuit in monte synai in anima et non in cor
pore: postea illa anima circa tempus ozie
iuncta est corpori per viam nature ge
nerato et organizato hoc dictum est
ante scripturam genesi primo. Forma
uit deus hominem de limo terre et
inspiravit in faciem eius spiraculum
vite. Ex quo patet manifeste quod
organizatio corporis humani pre
cedit originem creatioem et infusionem anime

¶ Itē zach. xij. dicitur Et dixit do-
min⁹ extendēs celū et fundans ter-
rā. et fingens spm̄ hominis i eo. **¶** Ex
quo patz qd anima hoīs creatur i
corpe ipō iam organizato. vnde et
glosa hebraya sup locū istū dicit
sic Creator creat aiām cū pfectioē
figure corpis humani. **¶** Itē argu-
itur etia vtāq; respōsiōē hī. qā
si ysaias pphā fuit i monte syna
i tpe legis datē. etiam siue in ani-
ma tāū siue in anima et corpe. et
ibi acēpit pphetiā quā postea de-
nūciauit et similit̄ alij pphē. se-
quitur qd scriptura veteris testamen-
ti p magna pte sit falsa. que frē-
quēssimē dicit pphas acēpisse
spm̄ pphetandi de nouo: sicut pa-
tet de helyzeo. iij. regū iij. et de e-
zechiele. ezech. pmo et de multis a-
lijs. Similit̄ qd reuelationes sē-
facte ipīs pphetis de illis q̄ igno-
rabant sicut patz de helyzeo iij. e-
gū iij. vbi dicitur de illa muliere
sunamite Anima eius in amaritu-
dine est. et dñs celauit a me. Et de
daniele dan. pmo capitulo quomo-
do dñs dedit ei intelligētiā visio-
nū. et scdo capitulo qualiter ei reue-
latū ē somniū nabugodonij et ei⁹
interpretatio. Et nono capitulo q̄
modo introducitur gabriel angel⁹
reuelās danieli misteriiū ebdoma-
darū. Et i plib⁹ alijs locis ei⁹ dē libz
simile introducāt et similit̄ in a-
lijs libz veteris testamēti vt pa-
tet itēnti ppter qd exēpla omē

to ppē pphē vitandā. Hec atē
omnia et similia essent simpliciter
falsa. si pphete acēpissent pphe-
tias suas in monte synai: quia ex-
tunc fuissent de oibus illuminati.
siue fuissent ibi tantū in anima si-
ue fuissent ibi in corpe et anima.
Et sic patz qd dictū rabbi salomo-
nis non solū est etia pphetiā totā
que dicit animā non pcedere cor-
pus. sed etiā etia totā scripturā ve-
teris testamenti vt patz ex predic-
tis. Et sic ex predicta autoritate y-
saie patz imitas psonarū in dimis.
¶ Ad idē etiā facit qd habetur ecclē-
siastes q̄to fūniculus triplex dif-
ficile rūpitur. glosa hebrayce sen-
sus videtur eē misteriiū trini dei et
vnius nō de facti discutiatur. h̄ hāc
glosam ātiquā iudei modernū pū-
tant. retorquētes hanc trinitatē
ad tria attributa diuina que sunt
sapia potētia et imitas. **¶** Hoc ē
supius iprobātū. Patz igitur p̄-
mū pncipale qualiter pluralitas
psonarū in dimis possit pbari p-
scripturas a iudeis receptas.
¶ De cūdu pncipale pbandū est
scz incarnatio diuine psonē: ita qd
messyas pmissus in lege et pphe-
tis sit ver⁹ de⁹ et homo ver⁹. **¶** Ad
hoc aut pbandū adduco autorita-
tē ihēmie. xxxiij. capitulo. Ecce di-
es veniūt dicit domin⁹ et suscitabo
dauid germen iustum. Et p hoc
apparet xpi humanitas. qā scūdū
omnes expōsitores hebreos hec

autonitas intelligitur de xpo ad he
tesa Et sequitur in eade serie trius
et de eade psona et hoc e nome qd
vocabunt eu dñs iustus noster. In
hoc exprimit ipi xpi vera dimitate
quia vbi habemus dñs iust? nē. in
hebreo habetur ne mē di tetragra
maton. quod qte nome ē pzijsi
mū beiet ppter hoc de nullo dicit
mñ de deo vero. Sed ad hoc respō
dent aliqui dicentes qd nome dñi
tetragramaton nō dicitur de deo tā
tūmodo sed etiā de alijs: verbi grā e
zech ultimo de illa ciuitate que i
bi describitur dicitur Et nome cui
tatis dñs. Vbi habem? dñs i hebre
o habetur. nomen dni tetragrama
ton: et sic illud nome dicitur de ci
uitate illa. nō tamē est idē qd de?
ergo cē. Itē geij. vicimo sedo ca
pitulo dicit vocauit abrahā nome
loci ill? dñs videt. vbi habem? dñs
in hebreo habetur nome dñi tetra
maton et sic locus iste vocatur illo
noie vt videtur. Itē iudicū sexto. E
dificauit ergo gedon altare dño:
vocauitq; illud dñi par. hebreus
habet dñs par: et ibi est nome dñi
tetragramaton vt videtur. Itē exo
di. pviij. Edificauit moyses altare
dño: et vocauit nome eius dñs ex
altatio. m. Vbi habem? dñs in he
breo habetur nomen dñi tetragra
maton: et sic idē quod pmiū. ¶ Dz
predicta responsio nulla est: quia
nullū predictōū noiatur noie dei
pziio qd est nome tetragramatō.

sed noiatur qdlibet predictōū a q
dā effectu dei qā sō us deus nomi
natur illo nomine: et hoc non est
incōueniens. sicut aliquis homo
bene vocatur a deo datus vel de? de
dit vel aliquid hui?mōi. non tamē
vocatur deus absolute quia hē est
impū. Et hoc patet discurrēdo p
omnia predicta. quia ezechiel vl
timo nō dicitur. nomen ciuitatis
dñs sed nomen ciuitatis dñs ibi
dem. id est nominari debet a diuina
inhabitatione. Et hoc patet p tūl
lationē caldoyeam. que sic habet.
Nomen ciuitatis a die qua faciet
domin? descendere ibidē diuinitatē
suā exponet. Similiter geij. pxiij.
capitulo nō dicit vocauit abrahā
nome loci ill? dñs absolute. hē dñs
videt qā ille locus est denoiat? a di
na vihoē. qā vidit ibi hūilitatē et
afflictionē ysac liberas eū a mor
te et anetē loci eius ponens. Vel a
liter. qā abrahā vidit ibi i spū sē
plū deo edificādū p salomonē: in q
de? visur? erat pces ppli et oblatio
nes. Et hē p; p caldayū vbi dē. Et
addauit ibi abrahā et ait ibi corā
dño h erūt colētes gnatioēs. Dilē
exo. pviij. ca. moyses nō vocauit illd
altare noie dñi tetragmatō absolu
te. hē vocauit illd dñs exaltatio me
a a qdā effectu domini. qā dñs li
berauit ibi populum de manu ama
lech ad pces eius satez moyli vt
p; ibidē. Similiter iudicū sexto ge
don non vocauit illud altare noie

domini tetragramaton absolute s̄
a quodā effectu deit et ideo vocauit
illud dñi pap vel domin⁹ pap⁹ q̄a
dñs p̄miserat sibi pacē ab inimicis
p̄sequētib⁹ eū et de facto cōpleuit
et hoc patz p̄ trālationē caldaycā
que talis est. **E**dificauit geteon i
bi altare dño.⁹ seruauit sup̄ illud
dño qui fecit ei pacē **P**atz igitur
eꝛ dicitis q̄ nomē domini tetragra
maton non dicitur de aliquo nisi
de ipso deo vero **H**oc etiā expresse
dicit rabbi moyses in libro dicit
tionis p̄plexorū: dicens q̄ omnia
nomina dina dinata sūt ab opib⁹
diuinis preter nomen dñi tetragra
maton quod est appropriatū altis
mo creatori **E**t scđz ipm̄ significat
dinam essētiā cū p̄peta tib⁹ suis
intersecis: cetera autē nomina dina
imposita sunt ab opationib⁹ diui
nis sicut patz de hoc nomine helo
ym et adonay que inter cetera vidē
tur magis p̄pria: q̄a tamē hoc no
men hel vel heloy iponitur ad sig
nificandū deū in general p̄uidētia
tamē hoc vocatur alijs: unde iudi
ces et sapientes dina sapia p̄dī
ti aliquādo nominātur heloyim in
sacra scriptura scđz qđ dicit i psal
lxxi. **E**go dixi dii estis **I**n hebze
o ponit heloyim. **E**t filia habent
in pluribus locis **E**t similiter de hoc
nomine adonay qđ iponitur ab v
niuersali p̄sidentia: et ideo dicitur i
scriptura de potētibus et regib⁹ **N**ō
sic autē est de noīe dñi tetragrama

ton: qđ significat dinam essētiā
nudā et puā absq; ēspectu ad ex
tra vt dicit doctor predictus: et ideo
o nō est vitabile alteri **E**t ideo cū
ipse xp̄us nominetur hoc noīe vt
habeatur p̄ auctoritatē preallegatā
iheremie. xxxij. patz q̄ ip̄e xp̄us
est verus deus **P**ropt̄ qđ alij ali
ter soluūt auctoritatē predictā cor
rūpentes verā litterā: dicentes q̄
sic ē in hebzeo iheremie. 33. **E**t hoc
nomen est eius q̄ vocabit eū. dñs
iust⁹ noster ita q̄ nomē domini te
tragramaton. loco cui⁹ ponitur in
trālationē n̄ā domin⁹ vt dictū est.
nō refertur ad messyā filiū dauid
sed ad ipm̄ verum deum qui voca
bit ipm̄ ad liberationē ppli israel.
Sed contra hoc non potest argui
nisi ostēdēdo q̄ corrupit l̄ām vt
negēt xp̄i diuinitatē: hoc autem
optime potest fieri ex antiquis bi
blijs q̄ non essēt corrupte i passu
isto et in alijs in quibus fit mētio
de xp̄i diuinitate si possēt haberi. ⁊
hoc modo illi q̄ p̄cesserūt nos con
tra eos in isto passu et cōsimilib⁹
arguebāt. **I**cet autē ego non vide
rim aliquā bibham hebraycā q̄ n̄
sit corrupta in isto passu: tamē au
diui a fide dignis ratione sciētie et
vite affirmātibus iuramēto q̄ sic
vidēat in antiq̄s biblijs sicut ha
bet trālatio iheronimi sup̄ induc
ta **S**i autē non pūt haberi antiq̄
biblie non corrupte: recurēdū ē
ad alias trāllationes quas iudei

rationabiliter non possunt negare. et
p hoc poterit predicta falsitas depre
hendi Et primo deprehenditur p trā
lationē lxx. interpretū. que sic habz
sicut trāslatio iheronimi vt patet
p officii ecclesiasticū quod de illa
trāslatione est assūptū. in quo qdē
officio sic ponitur ista autozitas.
In diebus illis saluabitur iuda &
israel habitabit cōfidenter. et hoc ē
nomē qd vocabūt eū dñs iustū.
Ex quo patz q uomē dñi tetragra
maton refertur ad ipm xpm. **D**z
quereret aliquis & bñ quō lxx. in
terpretes sic trāstulerūt quia qm
poterāt opiebant in sua trāslatioē
dimitatē xpi ne rex ptholomeus cre
deret eos adorare duplicē deitatē se
cūdū q dicit iheronim⁹ in plogo
sup pentatheuā et in plurib⁹ alijs
locis. **D**icēdū ad hoc q lxx. suffi
cienter opuerūt diuinitatē xpi. q
a trāslatores de hebrayco i grecū n̄
potuerūt ponere nomē dñi tetragra
maton. s̄ loco ei⁹ posuerūt nomē
coē kyrios qd i greco sonat idē qd
dñs apud nos. **E**t h̄ nomē p̄t dici
indifferētē sū de deo siue de quolibet
magno p̄ncipe seu magnate. et e
odē mō iheronim⁹ trāslatō de he
brayco in latinū q̄a nō habuit no
mē xpm correspondens noi dñi
tetragmaton loco ei⁹ posuit h̄ no
mē cōe dñs. qd indifferētē dicit
de deo & qlibet hoīe magno. **P**rop
ter quod autozitas predicta ihēmo
xxij. nō est efficac̄ ad p̄bādū di

mitatē xpi scdm trāslatioē ihero.
sed solū ex hebrayca veritate sedz
quē modū ego p̄ssi. **D**ebo patz
falsitas iudeorū in loco predicto p̄
trāslationē caldaycā q̄ est autēntica
apud eos vt dictū est supra ibi dē.
Ecce dies veniūt dicit dñs et susci
talo dauid messya iustū vbi habe
m⁹ germē iustū. **E**x quo patz q̄ hec
autozitas intelligit de p̄ ad lxx. **D**e
q̄ur in trāslatione caldayca. et h̄
est nomē qd ipi appellabūt eū do
min⁹ iust⁹ noster. **E**t ihēmo xxij.
trāslatio caldayca habz. et hoc est
nomē qd ipi dicent ei dñs iustus
noster. **E**t ibidē ponitur nomē dñi
tetragmaton vbi positū est hoc
nomē dñs. ex quo patz q̄ in hebra
yca veritate n̄ ē vocabit s̄ vocabūt.
Et sic patz q̄ nomē dñi tetragma
ton. refert ad messyā. quo noīe di
cit iheremias ipm appellandū vl
nominādū v̄o a sibi subdit⁹. **E**t
ideo alii alii solūt dicit q̄ p hoc
nomē n̄ h̄ēt q̄ messyas sit de⁹. q̄a
n̄ dē q̄ deat eē de⁹ s̄ q̄ vocabit. **D**z
ista r̄sio n̄ valz. q̄a si vocatio l̄no
minatio vera ē sequitur q̄ iste sit de⁹
re sicut et noīe. sic autē ē inposito
q̄z ibidē p̄mittit de ipō sic noīato.
Ecce dies veniūt dicit dñs & suscita
lo dauid germen iustū. et regna
bit rex et sapiens erit et faciet iu
diciū et iusticiā in terra. **H**oc autē
est falsum si nomen deitatis p̄
priū sibi vsurparz & illo noīe se vo
cari p̄mitteret n̄ i veritate de⁹ esset.

Item licet iudei expectent messyā
puerū hominē futurū. tamen expec
tāt eū sicut pphetā sanctissimū et
sanctiorē moyse. Hoc autē eēt im
possibile si pmitteret se vocari noīe
domini tetragramaton nisi sic eēt
scdm veritatē: ymo iureret pām
blasphemie. Et sic pz q̄ illa obiectū
o nulla ē. Itē ad p̄bādū pp̄z eē deū
et hominē verū adducit autoritas
ysaie nono vbi dicitur sic de xp̄o
Parvulus natus est nobis et fili
us datus est nobis et factus ē p̄n
cipatus sup̄ humerū eius. et voca
bitur nomē eius admirabilis cōsi
liarius deus fortis pater futuri se
culi p̄ncip̄s pacis. Per hoc q̄ dicitur
puulus natus et cōnditur ip̄s
xp̄i vera humanitas. p̄ hoc autē q̄
subditur. et vocabitur nomē ei⁹ ad
mirabilis et cōparet eius deitas.
¶ Sed ad hoc respondēt dicētes q̄
in hebreo nō habetur vocabitur s̄
magis vocabit. et sic illud q̄d ime
diate seq̄tur quod deitate exp̄mit
non referē ad puulū natū s̄ ad de
ū verū qui vocabit eū. et nomē pu
eri ponit in fine autoritatis cū di
citur p̄ncip̄s pacis: ita q̄ scdm e
os non est ibi p̄ncip̄s in noīa t̄io
casu sed magis in accusatiō p̄ncip̄
pacis. q̄d de facili p̄t dicere quia
noīa apud eos sunt indeclinabili
a. et ideo eodē modo scribitur noīa
tū et accusatiū. Et igitur sensus
autoritatis scdm eos talis. Par
vulus natus est et cō vocabit ille

qui ē ammirabilis cōsiliarius de⁹
fortis pater futuri seculi nomē e
ius id est nomē puuli nati. p̄nci
p̄s pacis. Et ideo dicunt q̄ autori
tas ista itelligēda est de ezechia re
ge iuda sub q̄ deus dedit pacē popu
lo infecto exercitu senachib regis
assyriorū ab angelo dimitus missō
vt habetur quarto regū. xvij. **¶**
si dicatur q̄ de cristo debeat intelli
gi p̄ h̄ nomē nō p̄batur dimitas.
¶ Sed quia sic respōdētes corū
p̄t textū eūdem ē ad alias t̄as
latiōes sicut in prima autoritate
fuit dictū. Et primo patz hoc falsū
p̄ t̄aslatiōē. septuaginta int̄pre
tū q̄ habet vocabitur sicut et t̄asla
tio iheronimi. In h̄o tamē differt
a t̄aslatiōe iheronimi q̄a noīa ex
p̄mentia dimitatē xp̄i operuerunt
in sua t̄aslatiōe rōne p̄dicta i
p̄cedētī autoritate. et ideo sic t̄as
tulerūt. Puer natus est nobis et
filius datus est nobis cū iperiū
sup̄ humerū eius. et vocabitur no
mē eius magni filij angelus. **¶** Se
o isto modo in officio misse cantatē
in nativitate domini. q̄a officiū cele
stiatū in h̄is que de veteri testa
mēto accipiūt seq̄tur t̄aslatiōē.
lx. int̄pretū saltē vt in p̄lib⁹. Per
hanc t̄aslatiōē patz q̄ in hebre
o nō est vocabit s̄ vocabitur. vt isti
dicunt corū p̄tes textum. et p̄ cōse
quēs q̄ ista nomina admirabilis
cōsiliari⁹ deus fortis pater futuri
seculi p̄ncip̄s pacis q̄ sūt exp̄mentia

deitate referuntur ad puerum natum si-
cut et cetera que istis nominibus continentur
in translatione septuaginta interpretum
nomen eius magni filii angeli
quod idem significat ipse et occulte
quod ista nomina deitate christi exprimitur
significant explicita et manifesta
quia maximum secretum et divinum consilium
fuit incarnationis divine misterium. a-
teque in effectu impletur. Patet etiam
per hanc translationem quod hec auctoritas
non potest intelligi de ezechia rege iu-
da: quia ista nomina divinitate expressiva
sed admirabilis consilium de fortis
quod non possunt ei convenire et per conse-
quens in fine auctoritatis non habet in he-
brayco principem pacis in accusatio ut
ipse dicitur corripere iniam sed magis
principem pacis in nominatio sicut deum
est. In auctoritate primitivum vocabitur
et non vocabitur. et per consequens si in
fine auctoritatis ponatur principem pa-
cis in accusatio casu esset male dic-
tum ut de se patet. Item quod dicitur ista pa-
cis debere intelligi de pace quam habu-
it populus israel sub ezechia interfec-
to exercitu senacherib. patet falsum
per sequentem textum. quia immediate subdi-
tur in auctoritate ysaie predicta. Mul-
tiplicabitur eius ipse et pacis eius
non erit finis. quia ista pars que fit
sub ezechia fuit satis brevis. ut
patet inspecti textum quarti libri
regum. In predicta autem respon-
sione iudeorum patet fallacia per trans-
lationem caldaycam que sic habet
Infans datus est nobis et filius

datus est nobis et recipiet super se le-
gem ad servandum eam et vocabitur no-
men eius de ante admirabilis consi-
liarius deus fortis permanens in seculum
saeculorum messias in annis die-
bus par multiplicabitur. Per hoc
autem quod dicitur hic messias patet quod
hec auctoritas non est intelligenda de
ezechia sed de christo: per hoc autem quod dicitur
est hoc et vocabitur nomen eius de ante ami-
abilis consilium deus fortis patet
quod nomina divinitatis expressiva referuntur
ad christum ita quod ipse est verus deus.
Quod autem interpretatur hec deter-
minatio de ante quod non est in hebreo
hoc est ad denotandum quod nomen christi
prius volunt est a deo et etiam ab an-
gelo priusquam separatim nasceretur
secundum quod habet lucam 2. ca. et matthaeum 1. ca. Quod
autem in hac caldayca translatione dicitur et
recipiet super se legem ad servandum eam
loco cuius in hebreo et in translatione
iheronimi habet et factus est principem
pacis super humerum eius. hoc est ad
denotandum quod ipse erat legem imple-
turus et servaturus. secundum quod ipse
met dicit expresse matthaei quinto.
Non veni legem solvere sed ad im-
plere. Item notandum quod in pre-
dicta auctoritate ysaie ubi de christo dicitur
multiplicabitur eius ipse. In he-
brayco lemabe quod sonat in latine
ad multiplicandum. scribitur hec dicitur
hebrayca sic. quod littera men clau-
sa ponitur in medio dictionis quod
est contra naturam huius littere
et modum scribendi hebraycam

quod nunquam potest nisi in fine dictionis
secundum quod tangit iheronimus in pro-
logo galatano ubi dicit quod apud hebre-
os sunt quique littere duplices: quia per
eas aliter scribuntur fines dictionis et
aliter principia ipsarum quarum una est
men apta que semper ponitur in me-
dio dictionis et in principio. Sic autem
ut deum est ponitur in medio dictionis
contra naturam littere et modum scri-
bendi ad denotandum quod spiritus
de quo propheta loquitur esset nasciturus
de virgine clausa et contra modum
nature et quod misterium incarnationis
esset clausum et secretum. Si
autem enim potest per figuras grammati-
cales significant aliquid subtiliter intel-
ligentibus: sic propheta per tale modum
scribendi insolitum misteria occulta
aliquando designabat. Et hoc modo
moyses significabat pluralitatem per
sonarum in unitate divine essentie: et
iungendo hoc nomen hebreum cum ve-
bo singularis numeri ut supra deum
est. Item probatur tertio incarnationis
o divine persone per auctoritatem mi-
chee quibus. Et tu bethleem effrata
puulus es in mibibus iuda ex te
michi egredietur qui sit dominator
in israel et egressus eius sicut ab i-
cicio a diebus eternitatis. Quod autem
hec auctoritas intelligenda sit de
christo ad litteram patet per translationem
aldayam que sic habet ex te michi
egredietur messias ubi translatio
iheronimi sic habet ex te michi e-
gredietur qui sit dominator. Per hunc

autem exitum de bethleem manifeste ostenditur christi humanitas que secundum carnem natus est de semine dauid qui fuit de bethleem ut habetur primo regum xvi. et ibidem natus fuit christus. Propter quod scriba iudeorum et penti interrogati ab herode de loco natiuitatis christi responderunt quod nasceretur in bethleem et confirmauerunt dictum suum per hanc auctoritatem michee hic pallegata ut patet mathei secundo capitulo. Per exitum eius a diebus eternitatis exprimitur natiuitas eius eterna: quod a semper nascitur a patre et semper natus est. Sed ad hoc responderet aliqui quod per hoc intelligitur christi eternitas secundum deitatem huius preuisio et predestinatio sue natiuitatis que est in humana natura tantum. Sed hoc non valet quia eternitas talis preuisio omnibus est vis: quia omnia quantumque minima sunt preuisa a deo eterniter et preordinata. Et ideo si hoc modo intelligeretur predestinatio auctoritas per ipsam non exprimeretur aliqua specialis sublimitas in christo respectu aliorum quantumque minorum. Propheta autem intendit per ipsam exprimere preeminentiam et excellentiam christi ut patet intentioni. Propter quod dicunt alii iudei quod septem res fuerunt create a deo ante mundum scilicet lex penitentia gehenna domus sanctuarii thronus glorie ortus voluptatis et nomen messie: et ideo sic exponunt illud genese ij. Platauerat autem dominus deus ortum voluptatis a principio id est

ante mundum per duo milia anno-
rum. Et hoc modo exponunt illud
michee quinto capitulo et egressus
eius ab inicio et cetera. quia nomen
messye fuit creatum ante mundum
predicto modo. Sed hoc dictum
est adeo irrationabile quod non in-
diget reprobatione. lex enim per se non
potuit creari sed in aliquo intellectu
hoc autem non potuit esse in intellectu di-
no. in quo non potest aliquid creari nec
etiam in aliquo intellectu ante mundum
quia angelus vel homo non ponitur inter
creata secundum ipsos ante mundum. Si-
militer penitentia que non est nisi de
facto peccato: quod quis fecisset ante mun-
dum et per consequens ante peccatum. hoc
autem dicere est absurdum. Et etiam
possit argui de istis et de consequen-
tibus alijs. sed dimitto quia ista dicta
apparent frivola et absurda. **Ite**
in carnatio dei probatur in autoica
to cant. et cetero ubi dicitur. Egredimini
in filie syon et videte regem salomo-
nem in dyademate quo coronavit e-
um mater sua. Secundum omnes doctores
hebreorum ubique in libro cantico-
rum ponitur nomen salomonis sub il-
lo nomine intelligendus est ipse
deus. qui est magnus salomon id
est pacificus quia facit pacem et con-
cordiam in creaturis per conjunctionem patris
et filii secundum quod dicitur iob
trigesimo quinto. Qui facit concordiam
in sublimibus suis. Unde
dicunt quod in illo libro agitur de deo
et de synagoga sub nomine salo-

monis et sponse sue seu amice.
sicut doctores catholici dicunt quod
in eodem libro sub nominibus predictis
arguitur de convictione christi et ecclesie
et. Hoc supposito arguo ad opposi-
tum quia predicta auctoritas intelligitur
de matre salomonis. Si igitur no-
mine salomonis intelligendus est ipse
deus etiam secundum sensum laicalem secundum
ipsos: ergo oportet eos concedere quod
deus habeat matrem. Hoc autem est im-
possibile secundum naturam divinam et si-
militer secundum angelicam: ergo talis na-
tura est natura humana in qua due-
nit habere matrem: quia natura huma-
na est nobilior inter istas creaturas
que sunt per generationem. et sic per
carnationem divine persone. Sed ad hoc
respondet aliqui iudei dicentes quod
deus qui est magnus salomon vocat
hic ecclesiam israel. ad exponen-
dum magnam amorem quem habuit ad
ipsam aliquam filiam aliquam sororem et a-
liquam matrem. Sed contra hoc argui-
tur quia unus passus sacre scriptu-
re obscurus non debet exponi nisi
per alium locum clariorem eiusdem
scripture: nusquam autem alibi in scrip-
tura veteris testamenti invenitur
simile scilicet quod deus vocat ecclesiam
israel matrem. sed bene invenitur
quod vocat tam sponsam amicam fili-
am et huiusmodi. secundum quod vi-
ditur iheremie secundo recordatur
sum tui miserans adolescentiam tu-
am et caritatem de sponsationis quam ser-
vata es me in deserto. Et iheremie xxxi.

Reuertē virgo israel ad ciuitates
tuas vsq; quo dissolueris filia va
ga. Ergo predicta expositio nō est
rōnabilis. ex quo a h̄bi non dicit
mater dei: et sic remanet predicta
nā expositio rōnabilis et vera

¶ Itē pbat diuinitas et huma
nitas xpi per autoritatē zach. ip.
Exulta satis filia syon iubila filia
iherusalē: ecce rex tuus venit tibi
sanctus et saluator et ipse pauper
et ascēdens sup asinā. Secundum
doctores hebreorū ista autoritas
nō p̄t epponi ad lām nisi de rege
messya: p hoc autē q̄ dicitur pau
per et ascēdens sup asinā ostenditur
humanitas in qua sicut paup̄ ite
homines iuerſatus est. Per hoc
autē q̄ dicitur rex tuus et saluator
ostenditur in eo natura excellēti
or p̄ quā possit regnare et saluare:
quia paup̄ in q̄nū huiusmodi ē im
potēs ad talar: et ideo fuit simul
in vnū diues et paup̄: diues i na
tura diuina. paup̄ i humana. Et q̄
sic debeat itelligi autoritas zachie
pat; p̄ glosam hebraycā ap̄d eos
autēticā secūdū illud canticorū pri
mo capitulo Exultabim⁹ et letabi
mur in te deo scō et benedicto. Si
mile est ei hoc quidā regine cuius
maritus et filij et generi trāherūt
mare. Postea p̄ magnū tps dcm̄
est ei. venerūt generi tui: et r̄ndit
Quid ad me? Venerūt filie mee
Dicitū est ei Venerūt filij tui Res
pondit Venerūt nutus mee. Quā

do autē dicitū est ei venit vir tuus.
dixit Hec est perfecta leticia mea
Sic factū est vt essent p̄phe dicē
tes ad iherusalē. Si h̄ tui de longe
venient Respondit Quid ad me?
Venerūt filie mee et cetera. **¶** q̄n
dcm̄ est illud zach nono. Ecce rex
tuus venit tibi et tūc fuit ei letici
a p̄fecta. vnde ibidem premititur
Exulta satis filia syon. iubila filia
iherusalē. Ex ista glosa pat; q̄ za
charias loquitur de aduentu dei ad
filios israel. Si igitur ista autori
tas scō; eos intelligatur de messy
a q̄ etiam in eadē autoritate dicit
venire in paupertate. cōcluditur q̄ il
le sit de⁹ et homo. ita q̄ sit pauper
rōne humanitatis. et saluare potēs
rōne deitatis. **¶** Pat; igitur ex pre
dictis scōm p̄ncipale scilicet quā
ter ex scripturis receptis a iudeis
possit p̄bati incarnatio diuine na
ture vel p̄sone

¶ Restat p̄bare terciū sc̄ q̄ tps
hui⁹ incarnationis sit pretiū

¶ Ad hoc induco primo p̄phā ia
cob p̄iarche gen. xlix. **¶** Nō aufe
retur sceptrū de iuda nec dur⁹ de fe
more eius. donec veniat q̄ mitten
dus est et ip̄e erit expectatio genti
ū. Sed modo ablatū est regnū et do
minatio a iudeis a tpe herodis al
calomite sub quo natus ē ihesus.
ergo ab illo tpe venit xpus. **¶** Ad
hoc respondēt q̄ hec autoritas nō
est itelligenda de xpo ad lām s̄ de
nabugod rege babilonis q̄ miss⁹

fuit ex ordinatione diuina contra
iherusalem. ppter peccata populi
vt habetur quarto regū vicesimo
quarto. et ex tunc defecit regnum
iudeorum. quia cepit sebechiam re
gē et excauit et filios ei⁹ occidit
vt habet ibidē pp̄o. capitulo. nec
postea aliq̄s de ei⁹ stierē regnauit

Ded hoc dictū est falsū. q̄a post
captiuitatē babilonicā habuerūt du
ces et p̄cipes sicut patet de zoro
babel esdra necemia et machabris
Habuerūt etiā reges. q̄a iohānes
hyrcanus filius symonis machabei
imposuit sibi dyadema regni. et ex
tunc regnauerūt filij eius vsq; ad
herodē q̄ fuit alienigena a gēte iu
deorū. et ideo vsq; ad illud tps nō
fuit oīo amotū dominiū iudeorū.

Si autē dicat q̄ a tpe nabugod.
fuit amotū de tribu iuda de qua a
motive loquitur p̄ph̄ia predicta
q̄a illi q̄ regnauerūt postea fuerūt
de tribu sacerdotali: nō valet hoc
dēm. q̄a zoro babel q̄ fuit post cap
tuitatē babilonicā. fuit dux eorū
fuit de tribu iuda vt patz mani
feste ex textu sacre scripture in plu
ribus locis. **S**imiliter machabi.
q̄a tribus sacerdotalis et regia fuerūt
cōmixte. et ideo si machabei erant
de tribu sacerdotali p̄sequēs et de
regia. **A**ltē alij soluūt dicentes
q̄ intelligitur de roboam filio salo
monis a quo recesserūt dōcē tribus
et adhererūt ieroboā filio nabath
vt habet tercio regū duodecimo. sic i

gitur exponūt dictā auctoritatē. **N**ō
aufereēt sceptrū de iuda. et donec
veniat sylo. q̄a vbi iheronim⁹ tras
tulit q̄ mittendus est hebraica veri
tas habet sylo. et est nomē loci vt
dicūt quia in illo loco venit roboā
vt cōstituerēt rex post patrē suū. et
in illo loco recesserunt ab eo filij is
rael. et cōstituerūt sup se regē iero
boam q̄ erat de aīa tribu scz de tri
bu effraym et sic ablatū tunc fuit
sceptrū de iuda. **V**erūtamē quia
remanserunt due tribus ipi robo
am filio salomonis. ideo sequitur
secūdū hebraicā veritatē et ei con
gregabunt gentes vbi iheronim⁹
transiit et ipō erit expectatio gē
tū. **D**ed ista respōsio patz falsa
p̄ textū tercio regū duodecimo q̄a ibi
dicatur q̄a ille locus vbi roboam
fuit delictus a populo vocabatur
sychem. et est locus bene remotus
ab illo loco qui vocatur sylo. **I**st
hec respōsio et p̄cedens et cōsi
miles patet false per translatio
nem caldaycam. quia vbi iheroni
mus habet donec veniat qui mitte
ndus est. et hebraica veritas habet
donec veniat sylo. caldayca habet
donec veniat messias quia illud
quod erat obscurum per hoc voluit
declarare. **E**t sic patet q̄ predicta
auctoritas non intelligitur de na
bugodonosor nec de roboam. nec
de alio nisi de cristo. **Q**uod autē
sequitur in hebreo. et ei aggrega
bunt gentes sic enī intelligēdū est.

quia iudei p maiori pte sunt obsti
nati in sua infidelitate. et gentiles
q nomine gentiu designantur sunt
aggregati i xi xpo fide ipi de uote
susipientes. sed q dicit apostolus
ro. xi. Cecitas ex pte contigit in is
rael. donec pleitudo gentiu intraret
Q aut tpe herodis ablatum fit
sceptu a iudeis patz. qm ipse fuit p
mus alienigena q regnauit in iu
dea. p enim ei fuit ydumeus. **I**ste
aut herodes auxilio romanorum
fretus cepit antigonu regem iudeoz
qui descenderat a machabeis: et o
ne plem regiam occidit et liberos de
genealogia regu combussit. ne i poste
ru deprehenderetur ipse et filij eius
alieni a regno dauid. **D**icit etiam
doctores legis qui legebant i popu
lo illud deuto. xvij. De medio
fratu tuoru pones super te regem: ut
sic auferret a iudeis oem via reus
pandi sceptu. **H**oc etiam patz p ef
fectu. qm ab isto tpe fluxerunt. **M**
cc. lx. anni ad minus: qm toto an
no incarnationis dnice scriptu est
opus istud. et adhuc iudei videntur
magis elongati a regno q tunc.
Cu igitur ablatio scepti fuit sig
nu eis p dcm de aduentu xpi. ma
nifeste apparet q illud est imple
tu tpe herodis: quo regnante na
tus est xpus ihesus. **E**t sic patz p
positu scilicet q tps incarnationis
fit pccitu. **I**n hoc ide pbat p
autoritate aggei scdo. **N**ec dicit do
minus exercitu. **A**dhuc vnu modi

cu et ego mouebo celu et terra ma
re et arida: et veniet desiderat9 auc
tis gentibus. **E**t sequitur. **M**agna
erit gloria domus istius nouissime
magis q pme dicit dnus exercitu
Scd; omne expostores hebreozu
iste desideratus est rex messyas si
ue xpus. **P**at; aut p plura in au
toritate posita q tpus aduentus
xpi est pccitu. **P**rimo p illud qd
dicitur ibide. **A**dhuc vnu modicu. et
subditur de aduentu et veniet desi
deratus auctis gentibus. **A**ggeus
enim ppheta dixit hoc verbum se
cudo anno darij regis psarum. ab
illo aut tpoze fluxerunt anni. **M**
cc. lx. secundu computatione iudeozu. et
plures adhuc secundu computatione
nostra: scilicet. **M**. septingenti. xli
Talis aut numerus no dicitur mo
dicu tps vsq; aduentu desiderati auc
tis gentibus. patz ergo q tps su
i aduentus est pccitu. **D**ed ad
hoc respondent aliqui q tantu tps
in scriptura dicitur bene modicu: qm
psalmo lxxxix. dicitur sic. **M**ille
anni an oculos tuos tag die hest
terna que pccit. **D**ed q hec ru
tio no valeat patz. si enim tps mil
le annoru oparetur eternitati modi
cu est. et sic loquitur autoritas pdic
ta: quod patz p hoc qd dicitur mil
le anni ante oculos tuos. qm dina
cognitio que p oculos designatur
eternitate mensuratur. **D**ed si referat
tps mille annoru ad expectatione
populi sic si potest dici ronabiliter

loquendo tps modicū respectiue
Ite ppositū patz p illud qđ in pre
dca auctoritate subditur veniet desi
deratus auctis gentibz et ēpleto
domū istā gloria loq̄tur enī pphe
ta de domo dñi edificanda a iude
is post ēditū captiuitatis babiloi
ce. ergo stante illa domo v̄t p̄p̄t
q̄a pp̄heta dicit eā replendā glori
a p̄ aduentū ip̄i de siderati auctis
gentibz. dom⁹ aut̄ illa fuit destruc
ta p̄ tytū et respasianū plijº anno
post passionē dñi. ergo rē **I**te hoc
idē patet p̄ illud qđ sequitur in eadē
auctoritate. Magna erit gloria do
mus ista nouissimo magis q̄ pri
me. Et cōstat q̄ pp̄heta loq̄tur de
domo edificanda post captiuitatē ba
bylonicā vt dictū est. ad cui⁹ edifi
cationē inducebat populū. et p̄dixit
gloriā eius futurā maiorē q̄ fu
erit gloria dom⁹ edificata p̄ salo
monē. hoc aut̄ nō potest esse quia
status populi illo tēpore eāt quasi
nullus respectu illius stat⁹ q̄ fuit
sub salomone. p̄pter hoc dicitur
scđo esdre quito caplō q̄ sacerdotes
qui viderāt p̄mā domū lacrimabā
tur alijs epulantibz in dedicatiōe
dom⁹ scđe. quia q̄si nulli⁹ momēti
erat respectu alteri⁹. et ideo nō p̄t
intelligi maior gloria eius nisi p̄
aduentū ip̄i de siderati auctis gēti
bus. q̄a eā glorificauit presētia sua
quādo in ea fuit a matre sua obla
tus scđndū q̄ p̄dixerat malachi
as pp̄heta malach. scđdo capitule

Statim v̄iet ad templū sanctum
suū dominator quē vs queritis .
et angelus testamenti quem vs
vultis Ipsam etiam domū honora
uit. quia ibi frequenter docuit et
predicauit . **D**icunt aliqui iuda
i ad hoc q̄ maior fuit gloria scđi
de dom⁹ q̄ prime in annis. q̄a pl⁹
durauit **S**ed hoc non valet. qui
a licet v̄t sit q̄ plus durauerit h̄
tame nnon fuit ad eius gloriā h̄
magis ad ignominiam. quia pluri
bus tēporibus fuit conuulsa et de
honorata. quia atyochus epipha
nes posuit ibi abominādum ydo
lum et fecit ibi prostibula mulie
rū scđndū q̄ habetur primo libro
et scđndo machab. **S**ed quia illū
librū non rēcipiūt iuda. ideo p̄t di
ci q̄ idē habet danielis octauo caº
Hoc etiā dicit iosephus libro anti
quitatū vicimosedo . **S**imiliter
quā ciuitas ierosolimitana fuit cap
ta p̄ p̄p̄yū i p̄atorē romanum . et
iterum alias p̄ herodem aschalo
nicā et vltimo quādo fuit destruc
ta p̄ tytū omnibz enī istis t̄pibz fu
it dom⁹ illa abiecta et cōuulsa
Ite ista maioritas duracionis nō
videatur esse alicui⁹ glorie notabil
aliter enī diceretur lapis maioris
honoris et glorie q̄ nā humana
quia est multo maioris duracionis
Item si computemus duratio
nem domus scđnde scđndum cō
putationem iudeorum qui dicūt
eā durasse q̄dingēt viginti annis

habebim⁹ q̄ p̄ma dom⁹ plus dura
uit: q̄a plures anni fuerūt a q̄rto
anno salomnis in quo est fūdāta
domus p̄ma vsq; ad xi^m annū se
decie in quo destructa est. q̄a flux
erūt anni iij^c xxvii. scdm q̄ p̄t a
putari p̄ tpa regū mēmediorū rel
picendo tēū et quartū regū. p̄fā
aut fuit. xi^o āno salomnis et ste
tit p̄fā iij^c xxiiij. annis. et sic
durauit plus q̄ scda si accipiat du
ratio domus secūde secūdū c̄putati
onē iudeorum. **F**act aut secūda do
mus plus durauerit vt dictū ē ta
mē obiectio est efficac̄ contra iude
os quia p̄cedit ex sup̄positiōe cō
putatiōis eoz quā c̄putant eō ve
ri. **D**at; igit̄ ex p̄dā auctoritate
aggei q̄ tps aduentus xpi est pre
litum: sed restat ostendere qd̄ in p̄
dicta auctoritate videtur dubiū scz
q̄ in aduentu desiderati cūctis gen
tib⁹ sit impletū illd̄ qd̄ ibi dicit̄. **A**d
huc vnū modicū ⁊ ego mouebo n̄
solū celum sed etiā terram ⁊ c̄. **D**icē
dū q̄ in aduentu xpi celū fuit mo
tū large accipiedo motū p̄ oī muta
tiōē ⁊ inouatiōē. q̄a magna noui
tas in celo apparuit: p̄t qd̄ magi
uenerūt ad adorādū eū. **I**tē tūc p̄ idē
tps scz tpe herodis sub quo nat⁹
fuit xpus. in iudea de qua magis
loquit̄ p̄phā q̄ de alijs terris fu
it maxim⁹ terre motus in tantum
q̄ gentes p̄pinque credebant in iu
dea nullū hominē remansisse. vt
dicit̄ iosephus p̄mo libro de iud̄a

io bello: ⁊ ex hoc arguit̄ pbabili
ter aliqua conuictio planetarū no
tabil̄ fuisse seu ostellationis ex qui
bus talia solent accidere. **Q** etiā
motu fuerunt tunc omnes gentes
p̄tēt. quia imminente crisi natui
tate p̄cepit c̄sar augustus vniū
sū mūdum describi et omēs gētes
tributarias romanorū se p̄fiteri:
et p̄pter hoc singuli ibant ad loca
vnde erant oriūdi ad p̄dicta faciē
dū: p̄pter qd̄ et ioseph ascendit de
galilea in bethleem vt p̄fiteretur
cum maria sibi desponsata v̄p̄ore
pregnante. vt habetur luce secūdo.
Tūc t̄pis etiā facta est maxima
motio in iudea. q̄a q̄dam nomine
iudas natione galileus assererat
publice nō esse licitū iudeis aliū do
minū recognoscere p̄ter ipsū deū.
et postea mēfēcti sunt ab exerātū
romanorū vt dicit̄ iosephus libro
secūdo iudas galileus et ceteri ad
herentes sibi. **D**e monitione aut
maris nō oportet exemplū ponere.
q̄a solet frequēter accidere. **I**tē
q̄ tps aduentus xpi sit impletū p̄
t; p̄ auctoritatē dan. nono. vbi ga
briel angelus instruit eū de tpe
aduentus xpi dicens. **S**eptuaginta
ebdomades abbreviate sūt sup̄ po
pulū tuū et super vrbem tuā scām.
vt cōsumetur p̄nariatio et finē ac
cipiat p̄cām et deleatur iniquitas. et
adducatur iusticia sempiterna et
impleat̄ visio et p̄phā. et vngat̄
sanct⁹ sanctorū. **A**d intell̄cū hui⁹

pphetie pmo vidēdū est q̄l̄ter ac
cipiat̄ur hic ebdomas l̄ ebdoma
da q̄d idē est. In sacra enī scripturā
vno mō accipit̄ p tpe septē diez.
et hoc mō cōiter accipit̄. Hoc etiā
mō loquit̄ scripturā leuitici xxiij v
bi dicit̄ q̄ septē ebdomade sūt acci
piēde a festo pasche q̄ faciūt q̄dra
gintanouē dies. et quīq̄gesimo di
e celebrādū est festū p̄hecostes.
Alio mō accipit̄ p tpe septē anno
rū. et hoc mō loquit̄ur scriptura de
e. do mada leuit. vndeā vbi dicit̄
tur. Numerabitis septē ebdoma
das annorū q̄ faciūt annos q̄dra
gintanouē et quīq̄gesim⁹ annus q̄
immediate seq̄tur dicit̄ur iubileus q̄
apud iudeos erat ann⁹ remissiois
vt ibidē dicit̄. Nō autē iueniē ebdo
mada accipi plurib⁹ modis. Non
p̄t̄ ac ebdomada hic accipi pro eb
domada dierū: quia tota p̄pheti
a damel̄ fuit̄ impleta infra an
nū et dimidiū. ergo p̄ locū a diui
sioē oportet q̄ accipiat̄ a numero
annorū et in hoc om̄s expositōes
cōueniūt. Sed in hoc differūt. q̄a
aliq̄ catholica vt beda et alij dicūt
q̄ illi ani sūt intelligēdi ani luna
res q̄ sūt breuiores anis solariis
vndeā dieb⁹. Moti autē fuerūt ad
h̄ d̄ idē ex duob⁹. Primo ex tex
tu. q̄a dicit̄ ebdomade abbreviate.
et sicut dicit̄ ē ani lunares breuio
sunt anis solariis et p̄ om̄s ebdoma
das annorū lunariū sūt breuiores.
Secōdo q̄ agel⁹ loq̄bat̄ damel̄ q̄ e

rat hebze⁹. hebrei autē p̄putat̄ p
ānos lunares vt dicit̄ isse beda et
iō angelus posuit̄ nuētū annoz p̄
dicatorū p ebdomades ānotū luna
rū h̄ salua bede reuerētia vtrūq̄
hui⁹i dēi videt̄ falsū: qz in hebze
o nō ponit̄ abbreviate p̄t̄ sonat
in det̄ructiōe seu diminutiōe
h̄ in hebzeo ponit̄ p̄ase et notat̄ tē
poris det̄ructiōē scilicet nec pl⁹
nec min⁹. Diminūt̄ secūdū ē falsū
si enī iudei haberēt annū breuiorē
rem xi diebus q̄ annis solaris cū
secūdū legē teneantur p̄mo mēse
ruuillibet anni sui facere pascha et
die det̄ructiōe scilicet decima q̄
ta die p̄mi mēsis sequeret̄ q̄ pas
cha eoz hui⁹s anni acciperet̄ seu
precederet̄ pascha anni precedentis
in vndeā diebus. et eodem modo
pascha anni sequentis precederet̄
per viginti duos dies. et sic antici
pando tempus anno quolibet per
vndeā dies. Ad q̄d quidē seq̄retur
q̄ iudei celebrarent pascha suam
ex obligatione precepti infra bre
ue tempus in quolibet mēse to
tius anni. Hoc autē apparet mani
feste falsum ex vsu eoz: quia sem
per faciunt eodem tempore. et ide
o patet q̄ cōputant per annos so
lares sicut et nos. Patet enī incipi
ant ipi menses a lunatiōib⁹ t̄n̄ tre
ci⁹ annus apud eos hēt xij lunati
ones. ita q̄ p̄ ebdomas faciūt ad
equationem temporis. et sic cōpu
tant per annos solares sicut et nos

Dato tamen q̄ cōputarent p̄ an-
nos lunares. nichilomin⁹ habere
ppositū nostrū vt videbit̄. **De**
cūdo vidēdū est q̄t annos continet
ebdomade p̄dicte Et patz q̄ si mul-
tiplicentur lxx. p̄ septē resultant
ijj. lxxx. et sic lxx. ebdomade p̄dicte
continēt ānos. cc. xc. **Tercio** vi-
dendū a quo tpe incipiat cōputa-
tio istarū ebdomadarū Et dicunt
aliqui iudei q̄ incipit ab xi° āno
regis sedechie quādo destructū est
p̄mū tēplū. Alij dicunt q̄ incipit a
p̄mo anno darij quia illo tpe dix-
it angelus ista danieli. Alij dicūt
q̄ incipit cōputatio ista a reditu cap-
tuitatis. sub iorobabel duce an-
no secūdo cary regis p̄sarū. Alij di-
cunt q̄ incipit cōputatio ista a xx°
āno regis artaxerx. quādo missus
est neemias ad rēdicandū iheru-
salē. Que aut̄ istarū opinionū sit
vera et aliarū reprobationē hic o-
mitto p̄pter p̄lixitatē vitandā et
quia istud diffuse scripsi sup dani-
elē: et iterū q̄a scōz oēs istas cōputa-
tiones habeatur p̄positū sufficiēter
scz q̄ tps aduēt⁹ xpi sit p̄dictū. q̄d
patz quia angel⁹ dēterminatē assig-
nat. cc. lxxx. annos vsqz quo im-
pleatur visio et p̄ph̄ia et vngat̄
sanct⁹ sanctorū id est xpus. **De**
quaherūqz accipiatur cōputatio
anni lunaris vel solaris et vbiā
qz incipiatur cōputatio p̄dicte q̄a
iferius non potest accipi q̄ p̄ xx°
anno artaxerxis: totus tamē nu-

merus p̄dict⁹ iā diu est p̄dic⁹.
et hoc sufficit ad p̄positū nostrū
Si aut̄ aliquis pleni⁹ vult videre
quaher iste numerus ānozū p̄-
dictus impletus est p̄ singulas p̄-
tes et quaher in medio ebdomadis
passus est xpus q̄ faciūt ad exp̄-
sitionē hui⁹ textus: potit reuertē ad
illd q̄d scripsi sup danielē. vbi ista
diffuse tractaui et traditiōēs p̄
ut potui ipugnaui. **Tamē** hic volo
remouere quādā solutiōēz falsam
quā dat rabbi salomon ad rōnē
p̄dictā scz q̄ ille septē ebdoma-
de n̄ continēt tps p̄cisi vsqz ad ad-
uētū xpi et passiois sue misterū vt
p̄dictū est. s̄ continēt tps p̄ci-
sū a destructione p̄mi tēpli vsqz
ad destructionem secūdi per tytū
et vespasianum dicens sic **Septē**
ebdomade p̄cise sunt id est deter-
minate super populum tuū anq̄ ve-
niat p̄fecta captiuitas eozū q̄ fac-
ta est p̄ romanos cōbuētes ciuita-
tem et templū et eiciētes inde po-
pulū iudaycum vt cōsumetur p̄-
uaricatio id est defiliat a p̄uari-
cationib⁹ castigatū per p̄dictā
captiuitatē et deleatur iniquitas eo-
rum scilicet p̄ captiuitatē et afflictio-
nem p̄dictā q̄ est pena vt dicit̄.
et adducat iusticia sepitna id est
vt metnū iustificet p̄ p̄dictam
captiuitatē p̄ peccatis tolerādo. vt
sic finaliter impleatur visio et p̄-
phetia. id est visioēs de xpo p̄mis-
se p̄ p̄ph̄as et vngatur scūs scōzū

id ē archa dei et vasa sc̄uarij. que
recuprabūtur per messyam in fine
hui⁹ captiuitatis venturū vt dicit
Bed q̄tum debeat durare ista cap
tiuitas nō dicit: et sic p̄ cōsequēs
t̄p̄s d̄terminatū ipsius xpi hic nō
ponit **Q**uāter aut̄ exponat l̄am
sequētem hic omitto: tū quia nō
est necessariū ad p̄positū. cum q̄a
diffuse tractauit hoc sup̄ danielē
Quāter aut̄ expō ista sit falsa et ex
orta pat̄ per l̄am p̄cedētem: vbi
dicit q̄ āgel⁹ gabriel venit p̄ orō
nē danielis orātis p̄ liberationē
p̄pli. ad denūciandū exauditiōnē
sue petitiōis: et ideo nō solū nūcia
uit ei liberationē a captiuitate ba
bilonica. s̄ etiā perfectā liberatio
nē fiendā per xpm. de qua daniel
p̄ncipaliter orabat **E**t ideo dicit
q̄ āgel⁹ venient ad denūciandū
danieli p̄fectā captiuitatē sui popu
li. et nullū certū t̄p̄s liberationis fi
endo per xpm. hoc est valde absue
dū et p̄cedētī l̄e cōtrariū: quia nō
venisset ad consolationē danielis
sed magis ad desolationē **I**tem
q̄ dicit q̄ per captiuitatem in qua
sunt desunt a p̄uaricatioibus
hoc est ap̄t̄ falsū q̄a s̄ oēs gentes
intendunt sortilegiis et auguriis
et sciūt illi qui nouerūt facta eo
rū: et tamē ista p̄hibent eis ma
xime in lege d̄ina: sicut patet in
exodo et deuto et in pluribus alijs
locis veteris testamēti **I**tem q̄ di
cit visiones impleri p̄phetarū per

metē eorū est cōtra illud qd̄ dicit̄
tur deuto. ix. **D**icit q̄ nō p̄p
ter iustificaciones tuas d̄ns deus
dederit tibi terrā hanc in possessio
nē q̄ multo minus p̄p̄ter iustici
as eorum implenda est p̄missio
de xpo. et maxime quia de ipsa sc̄
bitue psal̄e xij. **E**t erit ad lapidē
offensiois et pet̄ā sc̄adab duabus
domibus isrl̄: et in laqueū et tui
nā habitantib⁹ ihrl̄m **I**tem q̄ di
cit per v̄nditiōnē sancti sc̄orū intelli
gi v̄nditiōē archē et sanctuarij que
recuprabūtur per regē messyam:
hoc est cōtra illud qd̄ habet ierem̄
in. **C**ūq; multiplicati fuerūt et cre
uerūt in terrā i dieb⁹ illis ait d̄ns:
nō dicent vltra archa testamenti
d̄ni. neq; ascēdet sup̄ eor: neq; il
l⁹ rec̄dabūtur neq; visitabit n̄
fiet vltra **Q**uia cerimonie veteris
testamēti oīo cessauerūt post passi
onem xpi: ex tūc ei fuerūt mortue
Plurib⁹ etiam alijs modis argu
mentauit cōtra p̄dictū errorē sup̄
danielē. s̄ ista ad p̄sēs suffici
ant hic **I**tem p̄batur tempus
xpi p̄teritū p̄ illud qd̄ habet da
niel⁹ in. vbi dicitur q̄ nabugodon
osor vidit statuā magnā hui⁹ at
statue caput ex auro optimo eāt
pect⁹ et brachia de argēto. por
ro v̄ter et femora de ere q̄ seq̄t ex
cis⁹ ē de mōre lapis sine mamb⁹
et percussit statuā in pedibus eius
fictilib⁹ et ferreis et cōminuit eos
Per hanc statuā designant q̄ quae

regna magna sibi in orbe succedēti
a: scdm q̄ daniel dimitus inspira
tus ibi exponit **P**rimū est regnū
caldeorū quod significatur p̄ caput
aureū vt ibidē dicitur **S**ecūdu est
regnū psarū qd̄ significatur per ar
gentū: qd̄ subiecit sibi regnū calde
orū **T**ercū est regnū grecorū seu
alexandrie qd̄ subiecit sibi regnū
psarū et significatur p̄ es. **Q**uar
tū est regnū romanorū quod sig
nificatur p̄ ferrū quod subiecit si
bi regnū grecorū et alia regna mū
di: sicut ferrū domat omnia **P**er
lapi dē aut̄ abscisū de monte sine
manibus: significatur xp̄s sine
regnū xp̄i: cui subiciendū erat pre
dictū regnū romanorū **I**ta autē
plenius declarata sunt sup̄ dan̄: s̄
pono hic breuē quia in expōne il
la omnes doctores et expōitores
tam catholici q̄ hebreici conueni
unt **H**oc supposito sic arguitur **I**n
predicta p̄ph̄ia exp̄m̄itur q̄ ille cui
subiciendū erat regnū romanorū
et impiū est ip̄e xp̄s: cū ergo hoc
sit cōpletū t̄pe constantini et sil
uestri pape: quo t̄pe romanorū im
piū per vr̄a fidē fuit subiectū filio
marie virginis ihesu: patet q̄ il
le est vr̄e xp̄s **P**ostq̄ p̄ba
tū est t̄ps aduentus xp̄i p̄t̄itum
p̄ scripturā canonicā: itē hoc idē pa
t̄ p̄ glosas et dicta doctorū apud e
os autētica: ysaie ultimo **A**nteq̄
parturiret peperit: glosa hebrayca
Quia an̄q̄ natus fuisset ille qui i

suūtatem redegit vltimā natus fu
it redeptor. **E**rgo ante natiuitatē
tyti qui ciuitatē et templū destrux
it et populū captiuauit et i vendi
tionē et in seruitutē exposuit: itan
tū q̄ dabantur triginta iudei p̄ v
no nummo argēteo vt dicit hugo
floziacens. fuit natiuitas ipius xp̄i.
Hoc idē pat̄ p̄ t̄ālationem calda
yca ibidem **A**d huc non erat ei veni
ens angustia: et adhuc non veniet
ei tremor cū doloribus p̄pter par
tum: reuelabitur messias. **D**olor
enī et angustia partus exp̄m̄unt
maximam calamitatem quā susti
nuerunt in obsidione tyti et vespa
siani: ergo an̄ illā obsidionē et mi
seriā venit xp̄s. et hoc multi con
cedūt apud eos q̄ ip̄e cristus na
tus sit in die destructionis tēpli.
Sed cum ab isto tempore fluxerūt
anni. **M.** c. xxxij. q̄ritur ab ipsis
vbi sit ip̄e xp̄s. et vbi p̄ tantū tē
pus fuerit. **E**t dicunt aliqui q̄ ip̄e
est cū āgelis viuens eo modo quo
moyses vixit q̄draginta dieb⁹ in
monte synai: et expectat p̄ceptū
domini ad se ostendēdū **A**lij dicūt
q̄ p̄pe est vltra mōtes caspios ex
pectans similiter p̄ceptū dñi de li
beratione populi. **A**lij dicūt q̄ va
dit p̄ mūdū sicut paup̄ et hūbat⁹
p̄t̄ p̄tā ppli sui: s̄m q̄ dicit ysaie
liij. **E**t nos ēputauim⁹ eū q̄si leprosu
m: q̄s q̄z apparet ex p̄cepto dñi et
v̄tute ad liberatiōē filiorū israel de
captiuitate et miseria in qua sunt

Christi natus vbi sit

Talis at varietas ostendit quod dictum
eorum est fictitium quo ad hoc: si ve-
rum quod ad hoc quod tempus aduentus christi
iam diu est preteritum. Item hoc idem
patet per quendam traditionem apud e-
os autentica: et continetur in quo-
dam libro qui apud eos vocatur liber
iudicium ordinatorum. Traditum est
a domo helye id est a discipulis eius
per septem milia annorum erit mundus: duo
milia vanitatis. duo milia legis
duo milia dierum messie. ¶ Ad in-
tellectum huius sciendum quod doctores he-
brayci dicunt hoc fuisse dictum a filio
mulieris sarapthane quem suscitavit
helyas qui etiam postea habuit spi-
ritum prophetie et prophetavit de durati-
one mundi quod durat ut dictum est vi.
annorum. Duo autem milia dicuntur tem-
pus vanitatis fuisse. quia a principi-
o mundi usque ad vocationem abrahe
quod dictum est ei egredere de terra tu-
a gen. xi. capitulo mundus desuper-
it ad vanitatem peccatorum. Primo per
luxuriam ut per tempore noe propter quod factum
est diluuium in terra quia omnis carne
caro corruerat ut gen. vi. Deum
per idolatriam. quia tempore abrahe mun-
dus erat idolatrie deditus. Ipse autem
ausus est per unum deum publice predicare
ut dicit iosephus libro primo antiquitatum
et illud tempus duravit per duo milia
et annorum et xxiiij. quia abraham ha-
buit lxxv. annos quando vocatus est
Christus etiam incepit tempus legis: qui-
a lex non datur nisi populo adunato
per abraham autem incepit populus

adunari sub fide unius dei et ad le-
gem suscipiendam disponi. propter
quod abrahe data est circumcisio ad
distinctionem illius populi qui erat
legem accepturus ab alijs populis.
Ab illo autem tempore scilicet a vocatione abra-
he usque ad natiuitatem christi superest duo
milia annorum nisi quod deficiunt xxviij.
¶ Si igitur accipiantur vigintatres
qui superabundant ultra duo mi-
lia predicta que dicuntur hic du-
o milia vanitatis: habebimus
quatuor milia annorum a principio
mundi usque ad natiuitatem christi: ni-
si quod deficiunt quinquaginta anni. ¶ Si igitur
quinquaginta anni quibus christus latuit in e-
gipto propter persecutionem herodis
iungantur cum predictis annis ita quod di-
es messie incipiant computari ab illo
tempore quo reuersus est de egipto.
habebimus a principio mundi
quatuor milia annorum usque ad di-
es messie scilicet duo milia vocationis
et iij. legis secundum prophetiam predic-
tam. Verum autem dies christi debeant
durare tantum iij. annorum vel plus
vel minus non me intrinsecus quia
finem mundi determinare non intendo. sed
sufficit michi ostendere secundum
predictam traditionem iudeorum quod tem-
pus aduentus christi sit preteritum et
quo iam diu est quod a principio mu-
di transierit iij. milia annorum quia a prin-
cipio mundi ipsi computant quinquaginta milia
annorum usque ad annum domini in quo
prius opus fuit scriptum. ¶ Item ostendit
propositum per rationem ex scriptura scriptam.

Considerando enim processus veteris
testamenti apparet quod filii israel
quod diu fuerunt seruientes domino fue-
runt in statu prospero et si aliqua
do sunt captiuati et afflicti hoc fu-
it propter peccatum illius populi. Nunc
autem ita est quod ante captiuitatem baby-
lonicam fuerunt ydolatre pessimi
et occisores prophetarum eos a peccatis e-
uocantium in tantum quod repleuerunt ciui-
tatem iherusalem sanguine prophetarum
usque ad os ut dicitur. iiii. regum et
multa alia mala fecerunt propter quod
captiuati fuerunt in babilonem et
tamen illa captiuitas non durauit
nisi per septuaginta annos. Cum igitur
captiuitas in qua modo sunt dura-
uit per octiduum annos nec adhuc
apparet eorum liberatio de primo
oportet eos concedere quod peccatum illud
propter quod tam diu sunt captiuati
sit maius quam peccata predece-
pta captiuitatem babilonicam cum pena debeat
correspondere peccato. Hoc autem non po-
test dici nisi propter illud grauissimum
peccatum quo christum eis in lege et propheta
promissum negantes et persecutores
crudeliter occiderunt. quia post reditum capti-
uitatis babilonice non leguntur ydo-
latrasse et prophetas occidisse et tan-
ta crimina commisisse in alijs sicut
antiqui et ideo rationabiliter non potest
assignari causa tante captiuitatis et
miserie nisi que dicta est scilicet quod
a non cognouerunt tempus visi-
tationis sue ut dicit saluator. **Hoc**
etiam dicit rabbi moyses in libro

iudicium. Ihesus nazarenus visus
est esse messias et ipse interfectus
est per domum iudicij et ipse fuit cau-
sa et meruit ut destrueretur israel
in gladio. **¶** Ista doctrina aliqua
declaratur vera dupliciter. Uno mo-
do per reductionem ad principia euiden-
tia et hoc modo declaratur veritas
eorum que subiacent facultati natu-
rali intellectus. Alio modo per diuinum
testimonium scilicet quando ad confir-
mationem aliam doctrinam apparet ta-
le miraculum de quo certum est quod fie-
ri non potest nisi diuina virtute. si-
cut est suscitatio mortui illuatio cecorum
et consimilia. **¶** Constat enim quod deus nul-
lo modo potest esse testis falsitatis
et ideo si tale factum diuinum propterea
ad declarationem aliam doctrinam suffi-
cienter concluditur tale doctrinam esse
veram. **¶** Hoc modo declaratur veritas
eorum que excedunt intellectus facul-
tatem sicut patet quod hoc modo determina-
ta est veritas eorum que dicta sunt per
moysen et iosue et consimilium. **¶** Nunc
autem ita est quod opera diuina mul-
ta valde et manifesta facta sunt ad
declarationem doctrine christi et aposto-
lorum ut patet per scriptores veracissi-
mos et famam publicam usque nunc conti-
nuatam que in talibus facit fidem suffi-
cientem sicut firmum tenemus aucto-
ritate fuisse philosophum et tamen non
habemus aliquam probationem nisi per
famam publicam usque nunc continuatam.
¶ Hoc etiam patet per libros apud iude-
os autenticos. Describitur in quodam

libello qui intitulatur apud eos de
generatiōe ihū nazareni. q̄ lepro
sū curauit et dauidū ex vtero matris
sue stare fecit et mortuū suscitauit
et multa alia que non potuerunt
fieri nisi diuina virtute. **D**icitur ta
mē ibi q̄ talia fiebāt virtute noīs
diuini tetragramaton quia q̄ sciret
illud nomen debito modo pronun
ciare posset virtute illius miracula
facere vt in eodē libro dicitur. **I**he
sus nazarenus pronūciationē illi
us nominis didicit: quia in tem
plo dei lapidē super quem steterat
archa dei antiquitus inuenit. in
quo erat insculptum nomen domi
ni tetragramaton expositum: **N**o
tatur autem expositio illius nomi
nis descriptio et determinatio qua
liter debeat pronūciari. **N**on au
tem hoc dictū non sit verum: tam
ex hoc contra eos habetur argumē
tum q̄ nomen domini tetragrama
ton qd̄ est inter alia nomina sanc
tissimū secundum ipsos non potest
habere virtutē agendi aliquid con
trarium honori diuino. **C**um igit̄
virtute huius noīs ihesus nazara
nus fecerit miracula vt dicunt o
portet eos concedere q̄ doctrina ad
cuius cōfirmationem talia fiebāt
non erat falsa nec diuino honori
contraria: sed magis consona.
Cum igitur doceret se esse verum
ppriētū a deo missum verum bonū et
verū hoīem: seq̄tur p̄ om̄es q̄ illud
sit verum. aliter seq̄ret̄ q̄ ipse fu

isset falsus p̄pheta et asserbens sibi
blasphematozie deitatem et q̄ ad
confirmationem huius falsitatis mi
racula vera fuisset facta virtute diui
ni nominis sanctissimi quod est i
conueniens. **I**tem pronūciaci
o cuiusq̄ nominis non potest talis
a facē sed solus deus talia facit ad iuo
cationem sui nominis et virtutis:
si igitur ihesus nazarenus virtute
diuini nominis fecit talia oportet
concedere q̄ ista fecit virtute diui
na. et per consequens q̄ doctrina
sua ad cuius confirmationem talia
a fecit sit vera. cum deus non pos
sit esse reus falsitatis vt p̄dictū
est. **H**oc etiā et alia p̄dicta vide
tur dicere iosephus qui fuit maxi
mus hystoriographus iudeorum.
et apud eos authenticus. **D**icit
enim sic libro antiquitatum deci
mo octauo describens tempus ty
berij cesaris sub quo passus est cri
seus. **F**uit hysdem temporibus
ihesus sapiens vir. si tamen vitū
eum nominare fas est: erat enim
mirabilium operum effector et do
ctor eorum hominum qui libenter
ea que vera sunt audiunt: et mul
tos quidē iudeorum multos etiam
ex gentib⁹ sibi adūxit. **X**p̄s hic
erat. **H**unc accusationem prima
tum nostrę gentis virorum am
pilias in cruce agendum esse de
creuiss̄. non deseruerunt eum hij
qui ab initio eum dilexerunt: et

apparuit enim eis iterum uiuus secundum
quod diuinitus inspirati prophete uel hec
libra innumera de deo miracula futu-
ra predicant. **I**tem quoniam scriptura sa-
cra denunciat aliquid futurum et deter-
minat tempus loca et modum. si omnia
ista concordant in unum manifeste patet
quod illud quod fuerat predictum est
adimpletum. **S**acra autem scriptura pre-
dixit christi aduentum ut patet in mul-
tis locis. determinauit tempus ueniendi
videlicet quando fieret translatio reg-
ni: ut habetur genese 49. **N**on auferre-
tur sceptrum de iuda quoniam **I**osue nasce-
di michee quinto capitulo. **E**t tu
bethleem effrata et cetera. **D**imitte
in modum ueniendi scilicet quod christus in pau-
perate uideret zacharie nono. **E**cce
rex tuus uenit tibi mansuetus ius-
tus et saluator: et ipse pauper. **D**imi-
ttere determinauit scriptura modum mo-
tendi scilicet in humilitate et pacien-
tia ex parte ipsius christi. et in crudelitate
maxima ex parte occidentium ipsum ut
habetur ysaie. 49. **D**icit omnis ad
occisionem ducetur etc. **H**ec autem omnia
manifeste sunt impleta in ihesu nazara-
eno: ex quo rationabiliter concluditur
quod ipse fuit uere christus. **S**ed contra
hoc arguunt multipliciter iudei.
Primo per illud quod habetur ysaie
scilicet ubi loquitur de tempore aduentus
christi. **E**rit in nouissimis diebus prepa-
ratus mons domus domini in vertice
montium. et fluent ad eum omnes gen-
tes etc. sequitur et conflabunt gladios
suos in vomeres et lanceas suas in

falces. non leuabit gens contra gentem
gladium suum nec exercebuntur ultra
ad prelium. **E**x istis formatur quodru-
plex argumentum. **P**rimo ex hoc quod
dicitur. **E**rit in nouissimis etc. **I**hesus
enim nazarenus non fuit in nouissimis
diebus. quia post natiuitatem eius et
mortem multa tempora fluxerunt. ergo non
fuit uere christus cuius aduentus pro-
mittitur in nouissimis diebus.
Secundo ex hoc quod subditur quod mons
domus domini erit in vertice montium et
cetera. **M**ons enim ille dicitur mons
moriam ubi fuit templum: mons autem
ille non est in aliquo eleuatus: ergo
adhuc non uenit christus. **N**on octauo
ne huius uerbi dicunt aliqui doctores
hebreorum quod dominus debet appor-
tare montem thabor montem synai. et
montem carmeli ad locum ubi est iherusalem.
et super verticem montium istorum ponere
montem moriam: hoc autem nondum est ad-
impletum ergo etc. **T**ercio argu-
unt ex hoc quod subditur et fluent
ad eum omnes gentes quia non omnes
crediderunt in ihesum nazarenum nec
adhuc credunt: ergo non fuit uere
christus. **Q**uarto per illud quod subditur
Non leuabit gens contra gentem gladium
etc. quia non cessauerunt bella per orbem
ut patet manifeste: et maxime quia
post mortem ihesu nazareni fuerunt
in iudea atrocissima bella scilicet tempore ty-
ti et uespasiani. ergo ipse non fuit
uere christus. **A**d primum dicendum
quod dies nouissimi dicuntur dies
messie in sacra scriptura. quod quod secundum

doctores hebreorum debeant durare
per duo milia annorum ad minus ut
patet ex predictis: et non solum di-
es messie dicantur nouissimi. sed
aliqua tempora ipsi spiritum prece-
dentia ut patet per gen. xlv. ubi patet
archa iacob dixit filiis suis. Con-
gregamini ut annunciet vobis que
ventura sunt in diebus nouissimis
Et ibi multa denunciat non solum
de aduentu christi sed etiam de multis
que impleta sunt tempore regum
israhel et iudicum ut patet litteram intu-
enti et etiam secundum expositiones he-
breorum: et ideo non valet predictum
argumentum. **Ad secundum dicen-**
du quod eleuatio montis moria non
est intelligenda secundum eleuatio-
nem localem ut intelligunt iudei pre-
dicti sed secundum notabilitatem et
signorum magnitudinem. **Secundum**
etiam quod dicit rabi salomon mag-
nus doctor apud eos. hoc est dic-
tum quod tanta signa et maiora in ad-
uentu christi debent fieri in monte sy-
on quam in aliis predictis montibus
Et hoc patet adimpletum per ihe-
sum nazarenum quia ibi illumina-
uit cecum natum et sanauit lan-
gudum in pharisea pisana et mul-
ta alia mirabilia ibi fecit. **Ibidem**
etiam apostolus spiritum sanctum
dedit quod fuit maximum mirabi-
le quia homines simplices et ydi-
otes habuerunt notitiam perfectam
scripturarum et loquebantur ydi-
omata omnium linguarum. **Si autem di-**

ctetur quod hec solutio accipitur ex
euangelio et ideo non est efficax
contra iudeos. non valet quia ad
probandum aliquid iuris oportet
ut scripturis apud eos autenticis.
sed respondendo eorum argumentis
non oportet semper. **Et iterum non**
solum euangeliste scribunt christum
vera mirabilia fecisse in iherusalem. sed
etiam doctores hebreorum ut patet
ex predictis: propter quod ista solu-
tio habet efficaciam ex eorum litteris.
Ad tertium dicendum quod ibi est
distributio pro generibus singu-
lorum et non pro singulis generum
sicut cum dicitur omne animal fu-
it in archa noe: quia de singulis
speciebus animalium fuerunt ibi a-
liqua individua. **Similiter de om-**
nibus gentibus aliqui crediderunt
christo ut patet per diffusionem
fidei in toto orbe. **Aliare potest**
quod dicitur omnes in sacra scriptura ali-
quando vel frequenter accipitur
pro multis. et habetur secundo
de amoseptimo. **Dixit absalon**
et omnes viri israel. **Melius con-**
silium aui Certum est enim quod non
erant presentes omnes viri israel
sed multi: et sic est in proposito
quod multi de omnibus gentibus sunt
conuersi ad fidem catholicam tem-
poris apostolorum et in omnem
terram exiit sonus predica-
tionis eorum. **Ad quartum dicen-**
dum quod circa tempora christi fuit di-
uisio pacis in orbe et magis in iuda

quod patet ex hoc quod imminente natiuitate christi pacatis omnibus regnis et sub imperio romano edactis preceptum fuit a cesare augusto ut deleretur vniuersus orbis. et ab illo tempore vsque ad xlviii. annum post passionem christi quando inceperunt iudei rebellare romanis non leguntur aliqua notabilia bella fuisse in iudea nec iudeos vsos fuisse armis quia terra nuncodiebatur a romanis militibus. Ideo probabile est quod tunc christi diuinitate pacis iudei instrumenta quibus prius utebantur in bellis mutabatur in instrumenta agriculture apta. sicut sensibilius fieri videtur in terris ubi pax est diuturna: et ideo dicitur in autoritate predicta **C**onflabunt gladios etc. **Q**uia autem subditur non leuabit gens contra gentem gladium: nec exercentur ultra ad prelium: non importat pacis eternitatem sed solum diuinitatem: ubi enim habetur ultra in hebreo habetur od: et filiter quarto regum sexto ubi nos habemus et non veniunt ultra latrones syrie in terram israel. in hebreo habetur od. et tamen certum est quod non importat ibi eternitatem: quia frequenter leguntur syri postea inuasisse et expulsi esse terram israel: sed importat diuinitatem temporis hoc est vsque ad longum tempus ne illis accideret sicut accidit illis quos in samariam deduxit helysus de quibus est ibi sermo. **Q**uanto arguit iudei contra aduentum christi per hoc quod habetur ysaias xi.

Egredietur virga de radice iesse etc. ubi scriptum secundum omnes loquitur de aduentu christi. et sequitur ibidem **H**abitabit lupus cum agno et pardus cum hirculo acubabit. et sequitur ibidem et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: et in cauerna reguli que ablactatus fuerit manum suam mittet. **D**icit enim iudei quod in aduentu christi animalia siluestria domesticari sic debent quod pacifice habitabunt cum animalibus naturaliter mansuetis. et animalia venenosa non nocentibus hominibus vel pueris: primo infantes senes ludent cum eis. hoc autem non est impletum ut patet ad sensum. ergo nodum venit christus. **D**icitur ad hoc quod est locutio methaphorica quia nominantur ibi homines nominibus animalium. **S**imile habetur gen. i. plis. **B**eniamin lupus in pax et cetera. et ibidem. **D**an coluber in via et cetera. **S**ic igitur in proposito est dicendum quod iudei et gentiles qui prius erant ad invicem nocui et odio si pacifice simul habitauerunt conuerterentur ad fidem christi secundum quod dicitur actu in quarto capitulo **M**ultitudinis creature creature erat cor unum et anima una. **E**t tamen illo tempore fuerunt aliqui gentiles ad fidem christi conuersi ut in eodem libro patet. **E**t eodem modo exponendum est quod sequitur de pueris et animalibus venenosis. quia simplices et pueri non leduntur ab illis que ante conuersionem ad fidem christi erant veneno infidelitatis et perfidie repleti. **Q**uia autem

talis modus loquendi sit in pre-
dicto capitulo ysaye patet p illud
qd ibi premititur: quia stirpem
yesse vocat virgam. similiter ip-
sum xpm vocat florem cum dicit
et flos de radice rē. similiter cum
subdit eat iusticia cingulū lumbo-
rū eius: et fides cinctoriū renū ei⁹
methaphorice loquēdo Et hec om-
nia patent per trāslationē calday-
ram que sic habet **E**xibit rex de fi-
lijs ysai et messias de filijs filiozū
eius sequitur et pax in diebus ei⁹
multiplicabitur vbi nos habem⁹
habitabit lupus cū agno rē. **E**t
quo patet q ista locutio est me-
thaphorica. **P**ot est etiam dici q
illud impletū est ad lām in fide li-
bus xpi: quia frequenter inveni-
tur q fere māsuete facte sunt fide li-
bus xpi eorum deuoratio expositio-
tis? similiter bestie mulam vene-
nose non poterant eis nocere seant
dū q eis promisit saluator in euā-
gelio dicens **D**edi vobis virtutē
calcandi super serpentes et scorpio-
nes rē. **E**t act. vicesimo tercio di-
citur q paulus percussus a vipēa
in nullo est lesus: ppter quod bar-
han hoc videntes et admirantes
dicebant ipsum esse deum vt ibi
dicitur. **S**epto arguūt per il-
lud qd dicitur deuo xxx. **S**i ad
cardines celi fluens dissipatus into-
re abet te dominus deus tuus. et
assumet atq; introducet te in ter-
ram quā possideris pēs tui rē **E**t

hoc arguūt **C**ū simus per totū mū-
dū dispersi et nō congregati: seqt q nō
vixit xps **D**icēdū q illd fuit adiple-
tū in reductione eorū de captiuita-
te babilonica **S**ed contra hoc ar-
guūt p illud quod habetur ezechie
lis xxxij. **D**icent q ego dominus
eorū cū trāstulerū eos in nationes
et congregauerim eos super terrā
et nō delinq; quā p ex eis ibi **I**lli
autē dēhcti sūt in captiuitate baby-
lonica et assyriorū qz nō omēs reu-
si sūt: q nō ē impletū tēp⁹ xpi
Dicēdū q tūc fuit impletū qd dēh-
cti ē: qā nulli fuerūt ibi dēhcti q volu-
issent reuertī: qz cyrus qui eāt mo-
narcha in oib⁹ illis regnis dedit li-
cētā gnālē oib⁹ reuertendi. pmo
etiā dedit munera reuertētib⁹. vt
pat; eldrie i. **E**t ideo in hoc cōple-
tū est verbū ezechie et ipsius
moyū qā nullus dēhctus est ibi
qui voluit reuertī: illi autē q nolu-
eēt fā sūt idigni dno bñficio **A**l-
tē potest dici q pōicta cōgregatio intel-
ligenda est p fidem et caritatē que
cōgregatio facta est p ihm xpm se-
cū dū q exponit iohānes euange-
lisa vnderimo capitulo vbi dicit
q cayphas pphē aut q ihūs mo-
riturus erat p gentē. et nō tantū
p gētē h vt filios dei q eāt dispēsi
congregaret. **N**ullus autē extra hāc
congregationē dēhctē q vlt itatē
qz nulli clauderent gremiū eās.
Septio arguūt iudei p illd qd hz
zach. vi. **E**cce vix oves nomē ei⁹

Translatio caldayca sic habet. mes-
syas nomē eius. ex quo patz qd is-
ta autoritas intelligit de xpō. **D**e
q̄tur in autoritate et edificabit tē-
plū dñi. **I**hesus aut nazarenus non
edificauit aliqd tēplū domino. er-
go non fuit xpūs. **D**icendū qd is-
ta autoritas intelligitur de templo
scđo edificato p zorobabel vt dicit
tabbi salomon doctor hebreorū. et
ideo ex hoc nō habent argumentū
cōtra nos. **D**ato etiā qd intelliga-
tur de xpō ad lām dicendū qd ipē
edificauit tēplū de lapidib⁹ viuis
et spūalibus videlicet de ipis fide-
libus et talis edificatio debebatur
ipi xpō que est pfectissima. vnde
sup illud gen. xxviii. Non est hic
aliud nisi dom⁹ dei et cetera dicit
glosa hebrayca qd pziarcha iacob
vidit domū dei edificandā i terris et
domū dei edificandā in celis. et ideo
dixit. **N**ō est hic aliud qd id est
domus que edificanda est in terris
nichil est respectu domus celestis.
illa aut xpō edificat ex lapidib⁹
viuis videlicet ex fidelibus q̄ in p-
senti cōpaginant p graciā et in fu-
turo p gloriā. **S**eptimo arguūt
iudei p illud qd habetur iheremie.
xxii. Ecce dies veniūt dicit domi-
nus et suscitabo dauid germē ius-
tū que intelligitur de xpō vt supra
allegatū est: et subditur ibidem In
diebus illis saluabitur iuda et is-
rael habitabit cōfidentē. **S**ed nūq̄
tot miserie acciderunt filijs israel

sicut post mortē ihesu nazareni si-
cut patz de destructione ciuitatis et
templi. ergo non fuit vere xpūs.
Dicendū qd iā non erant filij is-
rael i iudea pprie loquendo quia e-
rant auerſi a deo q̄a xp̄m negaue-
rant et occiderant ppter qd illā mi-
seriā meruerūt: et ideo ex illa mi-
seriā magis cōcluditur ppositū si-
cut patuit ex predictis. **I**lli aut qui
erant vere filij israel et iuda q̄ scilicet
xp̄m receperant saluati sunt per
ipsū nō solū spūaliter q̄tū ad ani-
mas. sed etiā corpore. q̄a scđm
qd dicitur in ecclēstia hystoria imi-
nente destructione ciuitatis iero-
solimitane p tytū et vespasianū ā-
moniti sunt fideles q̄ erant in iuda-
ea p angelū vt transirent in regnū
regis agrippe q̄ erat cōfederatus ro-
manis in pace. **A**liiter potest dici
ad autoritatē iheremie qd illi q̄ sūt
pfecte de regno xp̄i de q̄b⁹ iheremi-
as ibi loq̄tur sunt in gloria celesti
et ibi habitāt cōfidenter et sūt pfecte
saluati. **N**ono arguūt p illud
qd habetur dan. vii. **A**spicebā in
visu noctis et ecce in nubib⁹ celi q̄
si filius hominis veniebat. **E**t scđm
dū oēs expositores catholicos loq̄-
tur ibi de aduentu xp̄i. **I**hesus aut
nazarenus nō venit in nubib⁹ nec
in tali potestate qualis ibi describi-
t: ergo nō fuit xpūs. **D**icendū
qd scriptura loq̄tur de duplici adue-
tu xp̄i scilicet i mūdū et ad iudiciū:
et primus aduentus xp̄i describit

am hūilitate. Daniel autē loquitur de secundo aduentu: vnde ibidem dicitur. aspicebam donec tro-
ni positi sunt. Et sequitur ibidem
Judiciū sedit. et libri aperti sunt.
Judei autē excecati nesciunt hunc
duplicem aduentum distinguere. et
ideo errant multipliciter: quia ab
qui expectant christum in aduentu suo
statim apparere in tanta virtute
et potestate quod possit omnia terre-
na sibi subicere et eos liberare et
regnum eorum restituere propter quod etiam
discipuli christi post eius resurrectionem
non querebant actum. **D**ñe si in tpe hoc
restituas regnum israel: etc. **A**lij autē
propter scripturas que manifesto lo-
quuntur de christi hūilitate et pas-
sione et propter illas que loquun-
tur de eius eminentia expectant duos
messias: vnum qui dicitur filius
ioseph et iste passurus est et occidē-
dus. alium qui dicitur filius dauid qui mes-
syam filium ioseph resuscitabit et reg-
num israel restaurabit. **D**ed illud dic-
tum de septuaginta non habet auctoritatem.
Licet enim plures dicantur messias siue
vnde quod istud est proprium apertum ut dicitur
et saul et quidam alij: tamen ille qui dicitur in
scriptura videtur ad populi salutem non di-
citur nisi vnum. **I**tem illud deum pro christo huius
aliquam appetentiam impletum est in christo
qui fuit filius ioseph putatus et sic vō-
tus ut patet in euangelio: est etiam filius
deus secundum carnem. sic patet ex predictis. **D**e
cimo arguitur per illud quod habet ysayas
xxx. **E**rit lux lune sicut lux solis:

et lux solis septem diebus sicut lux vii. diebus
in die que alligauerit dominus vuln-
us populi sui. et percussa plage eius
sanauerit. **C**um igitur aduentus christi
expectetur ad salutem populi: ergo
in aduentu eius debet mutatio cor-
porum celestium fieri. quod cum adhuc
non sit factum videtur quod promissio
de aduentu christi non sit adhuc imple-
ta. **D**icendum sicut ad argumentum
quod loquitur de aduentu christi ad iudi-
cium tunc ei mutabuntur et inouabuntur
quodammodo corpora celestia et tunc sa-
nabitur vulnus peccati et percussa
plage eius: quia destruetur mor-
talitas per peccatum primorum pa-
rentum inducta. quia omnes homi-
nes resurgent ad vitam immortalē.
¶ **V**nde amo arguitur per illud
quod habetur ysayas liij. **V**idebit
semen longeuum et cetera. et psal-
mo. lxxviiij. **P**onam in seculum
seculi semen eius. **N**unc autem
non legitur ihesus nazarenus habu-
isse filios. **g**o videtur quod non fuit christus
filius. **¶** **D**icendum quod habet et habuit filios
spirituales et talis filiatio ei de-
beatur scilicet per fidem et sacramentum ac
per carnalem propagationem que sepe
habet turpitudinem antiquam vnde
de super illud genesim vicesimo primo
In ysayas videtur tibi semen.
notantur huius duo secula. **t**empus legis
et tempus christi. **¶** **D**uodecimo arguitur per
illud quod habetur ezechiel. xl. vbi
scribitur quod erit templum magnum et
mirabile in terra israel edificandum

ut dicant i aduentu xpi splendū.
 hoc aut nō est factū. ergo rē **D**i
 cendū q scriptura loq̄tur ibidē sub
 methafora de domo celesti de qua
 supra dictū est. et hoc pat; p illud
 quod habetur in fine ezechiel. **E**t
 nomē ciuitatis ex illa die dñs ibi
 dom. **H**oc etiā pat; p multa alia
 que ponūtur ibidē in lā. quia ibidē
 scribitur flumi⁹ habens ligna ex v
 ytraq; pte pomifera faciētia fruc
 tus quolibet mēse. **Q**ue nullo mō
 vidētur verificari ad lām. **H**oc eci
 am videtur p dictū tabbi salomo
 nis doctoris hebrayci dicentis q
 de iherusalē supna scripture locute
 sunt in fine ezechiel. **H**ec sunt que
 arguūt iudei cōtra predicta. **Q**ue
 dā alia argumenta eorū dimitto.
 tum ppter phycitatē vitandā. tū
 ppter hoc q solutio eorū apparet ex
 predictis. **E**t sic pat; itum princi
 pale qd erat dēterminādū de ista q̄s
 tione sc; q tps aduentus xpi sit
 precium. **V**ltimo soluendū ē ar
 gumentū quod fiebat in pncipio
 questionis. vbi dicebatur q si pre
 dicta de fide catholica possent pba
 ri p scripturā a iudeis receptam nō
 est verisimile qn illi qui inter eos
 sunt studiosi hoc nō pcepissent et
 p cōsequēs suū errozē reliquissēt.
Ad hoc dicendū q multa līati in
 ter eos pcepūt a tpe xpi. sicut
 p; de nathanaele nyphodemo q ga
 mabele q fuerunt doctores q legis
 piti; amūter de paulo apostolo et

appollo et multis alijs. **U**nde ioh.
 xij. dicitur **D**e pncipibus multa
 crediderunt in eū; sed ppter pharise
 os nō credebantur ne de sinagoga
 expellerentur. **D**icebantur tūc pnc
 ipes sacerdotū et legis doctores.
Multi etiā legis piti postea pcepe
 runt hoc scd; q dictū est supra de
 iosepho: et idē possēt dici de mul
 tis alijs. **M**ulti tamē iudeoz auer
 tūtur a fide xpi triphci de cā. **P**ri
 ma est ppter timorem penūre tpa
 lis: quia semp fuerunt cupidi et i
 lege eorū pmititē habūdātia fre
 quēter tpalū. ideo sup modū ab
 horēt cōtrariū. **A**ha cā est q̄a a tu
 nabulis nutriūtur in odio xpi q le
 gis xpinae. q xpicohe malediūt i
 synagogis oī die. **I**lla aut ad que
 hoies sūt assueti in puericia sūt q̄
 si in natura vltā: q psequēs auer
 tūt iudiciū intellectus a veritate cō
 traria. **A**ha cā est ppter difficultatē
 et altitudinē eorū q in fide catholi
 ca pponūt credēda sicut trinitas
 psonarū i natura diuina due nature
 in vna psona xpi et sacramētū eu
 charistie q nullo mō possūt cape: q
 ideo reputāt nos tres deos adorare
 colere et credē: in ipā sacra eucha
 ristia ēputāt nos pessios ydolatrias
 sicut p expiētā cognouerūt illi q̄
 frequēter de istis cū illi dicerūt.
 et ideo a fide catholica p tabbis a
 uertūt et plures iā baptisati ad
 vniūm reuertunt.
Exphat

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUISBURG

上海新華書局

